

Skaryszew

1264

TU CHCĘ MIESZKAĆ

**STRATEGIA ROZWOJU
MIASTA I GMINY
SKARYSZEW
NA LATA 2021-2027**

Spis treści

1. Jak powstała strategia?	3
2. Wnioski z diagnozy strategicznej	5
3. Nawiązanie do nadrzędnych dokumentów strategicznych – krajowych oraz regionalnych.....	20
3.1. Zgodność z założeniami programowymi UE oraz polityka równych szans	20
3.2. Poziom krajowy	21
3.3. Poziom regionalny	23
4. Analiza SWOT	25
4.1. Główne problemy	33
5. Obszary strategicznej interwencji.....	36
5.2. OSI miasta i gminy Skaryszew	39
6. Wizja miasta i gminy Skaryszew.....	42
7. Kierunki rozwoju	43
7.1. Oczekiwane rezultaty planowanych działań.....	60
8. Model struktury przestrzenno-funkcjonalnej	62
8.1. Rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej...	66
9. System wdrażania i finansowania	72
9.1. System wdrażania.....	72
9.2. Ramy finansowe oraz źródła finansowania.....	77
10. Monitoring i ewaluacja.....	80
10.1. Monitoring	80
10.2. Ewaluacja	82
11. Ocena ryzyka.....	83
12. Spis rycin/wykresów	86

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Skaryszew powstała w odpowiedzi na zmieniające się procesy społeczno-gospodarcze, przestrzenne i środowiskowe na poziomie lokalnym, ponadlokalnym oraz krajowym.

Stanowi ona element dopełnienia do dotychczasowej strategii rozwoju, której okres obowiązywania zakończył się w 2020 roku i zawiera elementy planowania strategicznego. Zrównoważony rozwój stanowi jeden z najważniejszych elementów, do jakiego miasto i gmina Skaryszew dążyć będzie w przyszłości. Strategia Rozwoju ma za zadanie **eliminować istniejące bariery na rzecz wykorzystywania lokalnych atutów**. Dokument powstał we współpracy z władzami lokalnymi, z zachowaniem zasady partycypacji społecznej, gdzie społeczność lokalna miała decydujący wpływ na współtworzenie dokumentu. W trakcie procesu realizacji, podjęto szereg działań mających na celu włączenie mieszkańców gminy w kreowanie Strategii, przez co przedstawiany w niniejszym dokumencie obraz gminy jest spójnym spojrzeniem zarówno władz lokalnych na proces rozwoju, jak również zaangażowanej społeczności lokalnej.

W Państwa ręce przekazujemy Strategię, stanowiącą efekt ponad rocznej, intensywnej współpracy opartej na wieloaspektowym wsparciu ze strony władz gminnych, osób zainteresowanych procesem rozwoju oraz lokalnych liderów i przedsiębiorców.

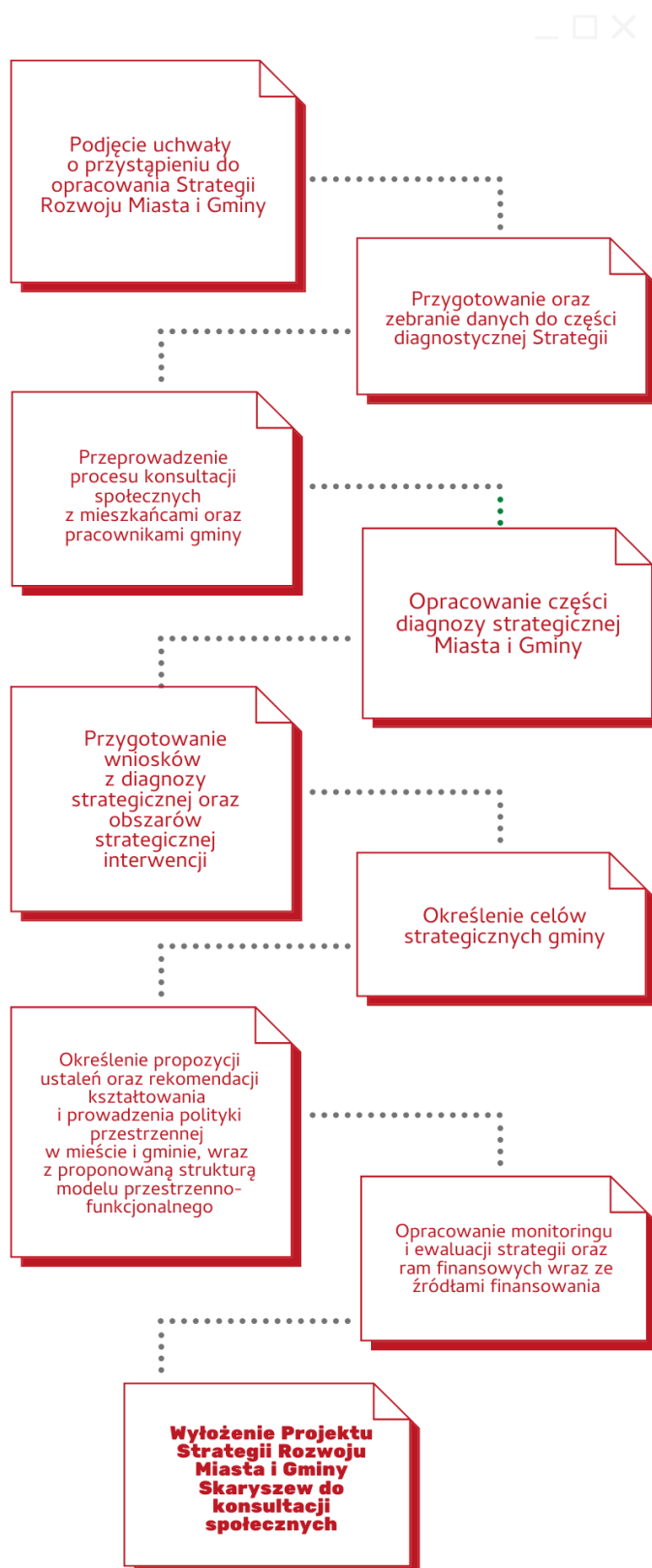
W proces tworzenia Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Skaryszew zaangażowało się 210 mieszkańców oraz 67 osób biorących udział w cyklu trzech warsztatów strategicznych, włączających: organizacje pozarządowe, jednostki pomocnicze gminy, sołtysów, pracowników jednostki samorządu terytorialnego, przedstawicieli sportu, kultury, ochrony zdrowia, oświaty oraz wszystkich zaangażowanych mieszkańców.

Całościową koncepcję tworzy poniższa Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Skaryszew na lata 2021-2027.

Pełne partnerstwo następuje dopiero wtedy, gdy społeczność ma realny wpływ na proces decyzyjny.

1. Jak powstała strategia?

WNIOSKI Z DIAGNOZY STRATEGICZNEJ

2. Wnioski z diagnozy strategicznej

Zgodnie z nowelizacją ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym¹, nieodłącznym elementem Strategii Rozwoju Miasta i Gminy są wnioski ze sporządzonej diagnozy strategicznej. Diagnoza jednostki administracyjnej to szczegółowy opis sytuacji samej jednostki jak i jej otoczenia. Wnioski zostały opracowane na podstawie zebranych danych statystycznych, danych przestrzennych oraz przeprowadzonych badań ankietowych i warsztatów strategicznych. Wyłonione wnioski tworzą podstawę do opracowania części operacyjnej strategii rozwoju, przez co podzielone zostały na poszczególne obszary, w ramach których wyodrębniono takie aspekty funkcjonowania jak:

1. Położenie administracyjne i geograficzne.
2. Rys historyczny.
3. Walory przyrodnicze.
4. Procesy demograficzne.
5. Przedsiębiorczość.
6. Bezpieczeństwo i ochrona zdrowia.
7. Oświata i pomoc społeczna.
8. Polityka przestrzenna i mieszkalnictwo.
9. Infrastruktura techniczna oraz transport.
10. Turystyka i zabytki.
11. Kultura, sport i rekreacja.

Informacje, dane jakościowe, ilościowe oraz przestrzenne miasta i gminy Skaryszew przedstawione zostały w sporządzonej diagnozie strategicznej stworzonej na potrzeby danego dokumentu.

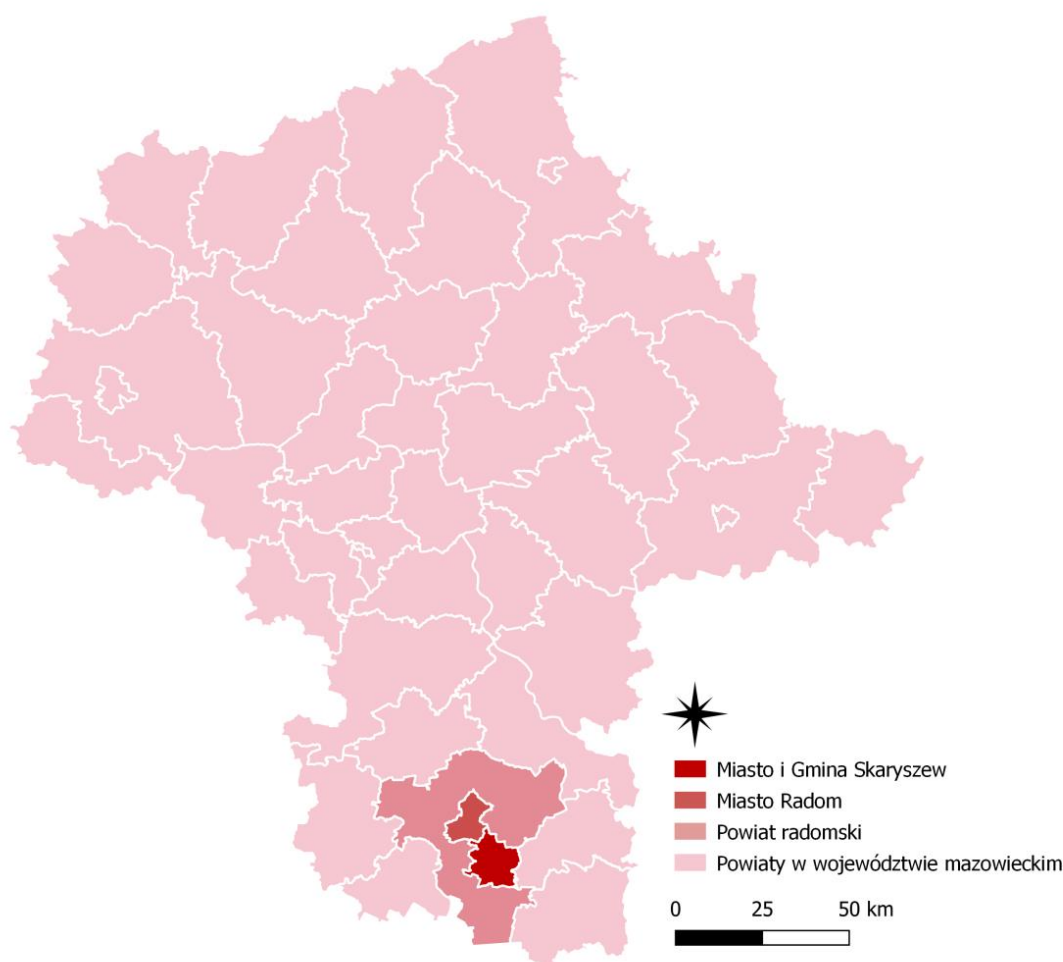
¹ Nowelizacja wynika z **ustawy o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw**.

Położenie geograficzne oraz administracyjne

Miasto Skaryszew to jedno z najstarszych miasteczek na południowym Mazowszu. Od północnej strony graniczy z dużym ośrodkiem miejskim – Radomiem. **Gmina Skaryszew** wchodzi w skład **Stowarzyszenia Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego**, które stanowi samorządne stowarzyszenie gmin i powiatu, powołane w celu wspierania idei samorządności lokalnej, ochrony wspólnych interesów, wymiany doświadczeń, promocji osiągnięć oraz koordynacji wspólnych przedsięwzięć i inwestycji.

Rysunek 1. Miasto i gmina Skaryszew na tle województwa mazowieckiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych obiektów topograficznych

Rys historyczny

Miasto i gmina Skaryszew posiada bogate dziedzictwo kulturowe, wyróżniające się na tle regionu. Jedną z najpopularniejszych, kultywowanych od wielu lat tradycji historycznych jest organizacja **Skaryszewskiego Jarmarku Końskiego WSTĘPY**, będącego jednym z najbardziej znanych wydarzeń kulturalno-handlowych w Polsce i Europie, odbywające się nieprzerwanie od niemalże 400 lat.

Istotnym elementem dziedzictwa jest również **Szlak św. Jakuba**, określany jako szlak średniowiecznych dróg pątniczych, którymi wędrowano do grobu Apostoła w Santiago de Compostela w północnej Hiszpanii. Szlak prowadzący przez Skaryszew należy do Świętokrzyskiej Drogi Św. Jakuba i łączy Polskę Centralną ze Świętym Krzyżem, najstarszym miejscem pielgrzymkowym w kraju.

Walory przyrodnicze

Ze względu na położenie miasta i gminy na terenie równiny Radomskiej, zauważa się charakterystyczne ukształtowanie pod względem przeważających piasków oraz glin polodowcowych. Na obszarze gminy Skaryszew występują m.in. **gleby o kompleksie żytym bardzo dobrym**, które korzystnie wpływają na uprawę rolną. Gmina Skaryszew położona jest w dorzeczu rzeki Wisły, zaś sieć rzeczną stanowią cieki związane z pięcioma zlewniami jednolitych wód powierzchniowych: Mleczna bez Pacynki, Pacynka, Mucha, Modrzejowianka do Kobylanki oraz Modrzejowianka od Kobylanki do ujścia.

Miasto i gmina Skaryszew położone są w obrębie **Obszaru Chronionego Krajobrazu Hża-Makowiec**. Malownicze walory krajobrazowe tworzone są dzięki zróżnicowanemu ukształtowaniu terenu, licznym rzekom oraz komponentom leśnym.

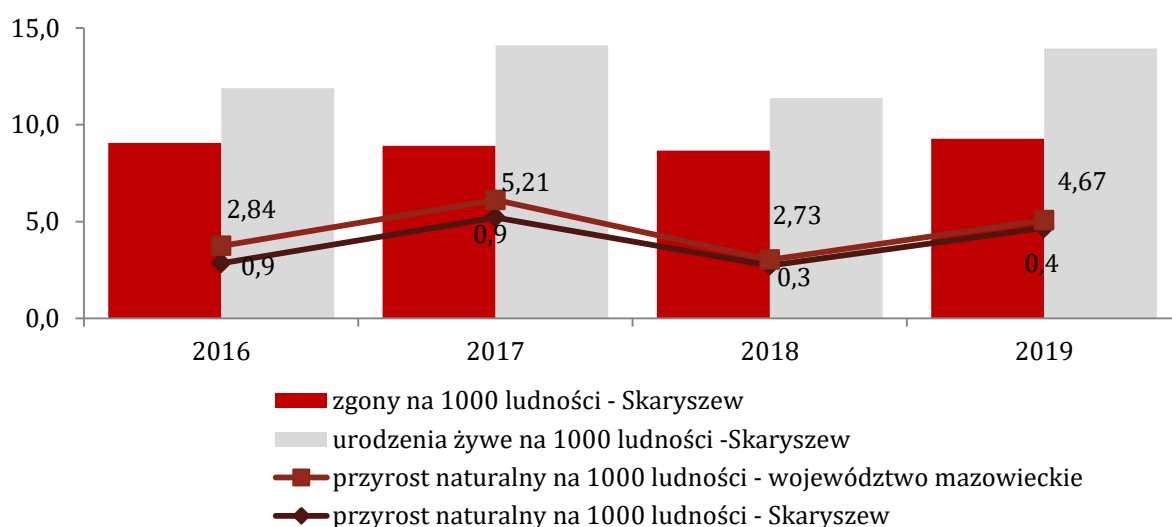
Lasy pokrywają ok. 19% całkowitej powierzchni miasta i gminy Skaryszew. Wśród nich znajdują się lasy **stanowiące duży potencjał turystyczny**.

Procesy demograficzne

Na terenie gminy Skaryszew odnotowuje się **korzystne wskaźniki demograficzne**. Zarówno **przyrost naturalny** jak i **saldo migracji posiadają wartości dodatnie**. Saldo migracji na **terenach miejskich** przyjmuje wartości ujemne, jednakże jest to spowodowane odpływem ludności na obszary wiejskie, w obrębie granic gminy.

Wykres 1. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1 tys. ludności w gminie Skaryszew na tle województwa mazowieckiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Oświata

Gmina Skaryszew realizuje szereg zadań z zakresu oświaty, w którym kluczowy element stanowi wychowanie przedszkolne. Przedszkole w Skaryszewie to **jedyna placówka na tle regionu, która prowadzi zajęcia w ramach Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka**. W przedszkolu realizowane są liczne programy edukacyjne oraz innowacje pedagogiczne. Przedszkole dba o rozwój każdego dziecka, a szczególny nacisk kładzie na edukację dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W mieście i gminie funkcjonuje również niepubliczne przedszkole „Madagaskar” w Makowcu oraz osiem publicznych szkół podstawowych zapewniających szeroki dostęp do edukacji. Natomiast w odniesieniu do aktualnych potrzeb z zakresu oświaty dostrzegalny jest niedostateczny

dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3, gdyż na terenie gminy nie funkcjonują żłobki i kluby dziecięce.

Ochrona zdrowia

Na terenie miasta i gminy Skaryszew usługi z zakresu ochrony zdrowia dla mieszkańców świadczy Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Skaryszewie wraz z filiami w Makowie oraz Odechowie. **Zwiększenie dostępności do podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej** staje się jedną z głównych potrzeb mieszkańców gminy. Liczba przychodni oraz czas oczekiwania na wizytę kształtuje się na **niezadowalającym poziomie względem potrzeb mieszkańców**.

Pomoc społeczna

Głównym ośrodkiem udzielającym pomocy społecznej w mieście i gminie Skaryszew jest **Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej**. Na terenie gminy najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o pomoc społeczną są **bezrobocie** oraz **ubóstwo**.

Opiekę oraz aktywizację osób starszych w mieście i gminie zapewniają dwa **Kluby Senior+** z siedzibą w Skaryszewie oraz Makowcu. Udogodnieniem, zapewniającym seniorom wysoki standard samodzielnego życia jest realizowany przez miasto i gminę projekt „Świadczenie usług teleopiekuńczych dla mieszkańców gminy Skaryszew powyżej 60 roku życia” mający zapewnić **całodobowy system wsparcia seniorów poprzez teleopaski nieodpłatnie monitorujące stan zdrowia** osób biorących udział w projekcie.

Na terenie miasta i gminy działa również szereg organizacji pozarządowych, wspomagających jej funkcjonowanie głównie w sferze społecznej.

Przedsiębiorczość

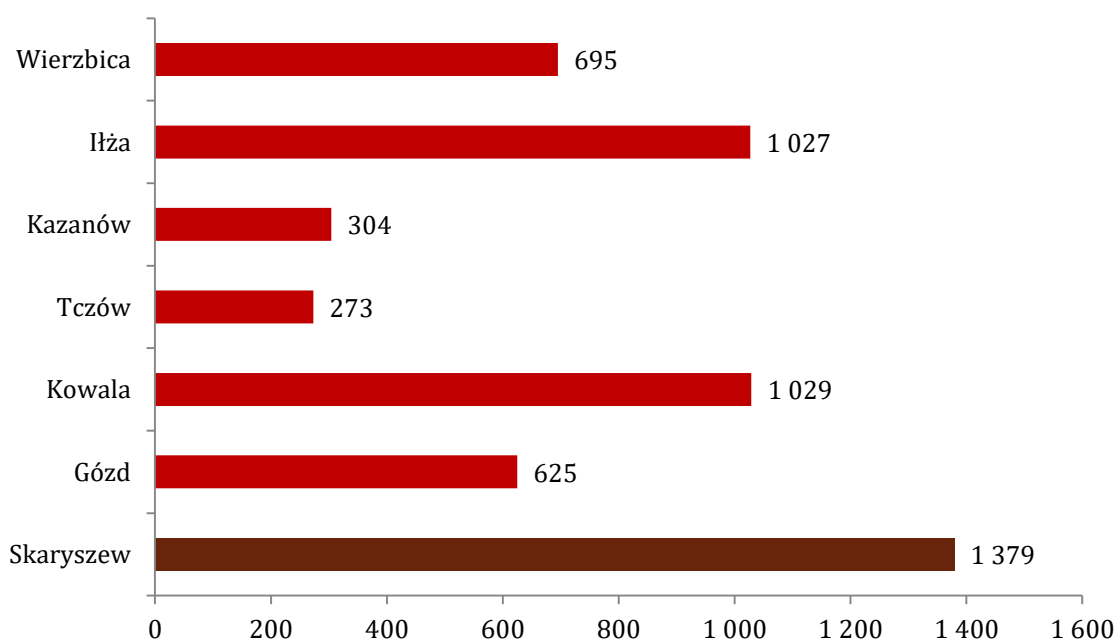
Gmina Skaryszew jest jednostką administracyjną o najwyższym wskaźniku przedsiębiorczości w regionie, którą wyróżnia największa liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1 tys. ludności. Największą część wykonywanej działalności gospodarczej stanowi handel hurtowy i detaliczny oraz budownictwo.

Gmina Skaryszew, we współpracy z Urzędem Pracy **systematycznie wspiera rozwój lokalnej przedsiębiorczości**, udostępniając ważne oraz przydatne informacje dla osób prowadzących lub chcących rozpocząć działalność gospodarczą na terenie miasta i gminy.

Gmina posiada również jedną z najwyższych liczb przedsiębiorstw wpisanych do rejestru REGON w porównaniu do sąsiadujących jednostek samorządu terytorialnego, co świadczy o jej największym udziale pod względem rozwoju przedsiębiorczości oraz terenie atrakcyjnym do inwestowania.

Wykres 2. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w wybranych gminach regionu radomskiego w 2019 roku²

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

² W danym zestawieniu nie prezentowano danych dotyczących Miasta Radomia ze względu na jego miejski charakter odbiegający od uwarunkowań gmin miejsko-wiejskich oraz wiejskich.

Rolnictwo

Wpływ rolnictwa na rozwój gminy miejsko-wiejskiej Skaryszew zmniejszył się na przestrzeni ostatnich kilku lat, jednakże **produkcję rolną nadal prowadzi znacząca liczba gospodarstw rolnych**. Największa ich liczba znajduje się w Mieście Skaryszew oraz w sołectwach Maków, Makowiec, Odechów i Odechowiec.

Zdolność inwestycyjna

W mieście i gminie Skaryszew **systematycznie wzrasta wskaźnik dochodów na 1 mieszkańca**. Odnotowuje się wzrost dochodów o ponad 85% względem ostatnich lat. Największa część wydatków przeznaczana jest na oświatę i wychowanie, pomoc społeczną, rodzinę oraz transport i łączność. Szczególnie **ważnym aspektem planowania dalszych inwestycji, jest miasto Skaryszew**, posiadające wysoki potencjał inwestycyjny, szczególnie w zakresie kształtowania współpracy międzyregionalnej, a także w sferze gospodarki oraz transportu.

Polityka przestrzenna

W roku opracowania strategii Gmina Skaryszew przystąpiła do aktualizacji Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, zawierającego zaktualizowane ustalenia dotyczące polityki przestrzennej w mieście i gminie Skaryszew. Na dzień opracowania strategii wykorzystuje się ustalenia SUIKZP mówiące przede wszystkim o:

- dążeniu do wielofunkcyjnego rozwoju miasta Skaryszewa oraz terenów wiejskich poprzez efektywny rozwój społeczno-gospodarczy połączony z racjonalnym kształtowaniem struktury funkcjonalno-przestrzennej i korzystaniem z zasobów środowiska naturalnego zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, wykorzystując przy tym korzystne położenie oraz warunki sytuacyjno-administracyjne,
- dążeniu do ochrony i zachowania oraz wykorzystania i eksponowania elementów dziedzictwa kultury materialnej gminy,
- dążeniu do prowadzenia polityki zrównoważonego rozwoju,
- stymulowaniu wielofunkcyjnego rozwoju miasta Skaryszewa jako głównego administracyjnego, kulturowego i usługowo-produkcyjnego ośrodka gminy,

- przyspieszeniu rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej oraz wspieraniu przedsiębiorczości lokalnej,
- kształtowaniu dalszego rozwoju ośrodków i obszarów koncentracji ludności znajdujących się w obszarze drogi krajowej nr 9, głównie między Radomiem, a Skaryszewem,
- harmonijnym rozwoju pozostałych jednostek osadniczych gminy,
- kształtowaniu układów osiedleńczych poprzez minimalizację negatywnych wpływów drogi ekspresowej S12,
- zwiększeniu dostępności komunikacyjnej gminy i wykorzystaniu jej funkcji tranzytowej poprzez nowe realizacje w ciągach dróg krajowych oraz zmianę rangi niektórych dróg ponadlokalnych,
- podnoszeniu standardów obsługi poszczególnych obszarów funkcjonalnych gminy poprzez modernizację oraz budowę dróg gminnych,
- dążeniu do współdziałania systemów gospodarki wodno-ściekowej poprzez rozbudowę systemów zbiorowego zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania nieczystości,
- zwiększeniu możliwości przepływu informacji przez dalszy rozwój systemów łączności, w tym telekomunikacji,
- dążenie do wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich poprzez rozwijanie produkcyjnego i usługowego otoczenia rolnictwa,
- wykorzystaniu walorów i zasobów środowiska naturalnego w celu rozwoju funkcji wypoczynkowej,
- kształtowaniu systemu przyrodniczego gminy stanowiącego elementy sieci ekologicznej o znaczeniu regionalnym i lokalnym.

Co więcej, na podstawie Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Skaryszew na lata 2017-2023 wyodrębniono obszar zdegradowany, wymagający szczególnych działań przestrzennych, społeczno-gospodarczych i środowiskowych. Wśród sołectw, w których wyłoniono podobszar rewitalizacji znalazły się: Dzierzków Stary, Kobylany, Odechów, Gębarzów oraz centralna część Miasta Skaryszew.

Szczególnie ważną jednostką funkcjonalną w gminie jest Miasto Skaryszew, posiadające dostęp do podstawowych usług z zakresu zdrowia publicznego, bezpieczeństwa, opieki zdrowotnej czy kultury i rekreacji. Miasto świadczy podstawowe

usługi szczególnie dla obszarów wiejskich oraz zapewnia dostępność transportową w obszarze przemieszania międzygminnego. Stanowi także główne miejsce dla rozwoju postaw przedsiębiorczości w regionie oraz rozwoju regionalnej sieci logistycznej.

Wśród najbardziej rozwiniętych pod względem funkcjonalnym obszarów wiejskich wymienia się: Janów, Maków, Makowiec, Maków Nowy oraz Sołtyków.

Miejscowości te świadczą usługi wyspecjalizowane (czyli np. usługi z zakresu nauki, kultury, rozrywki i usługi związane z informacją) oraz odchodzą od posiadania charakteru rolniczego. W związku z rozwojem lotniska w Radomiu, sołectwa znajdujące się najbliżej danego obszaru stanowić będą miejsca o najwyższym poziomie potencjału przestrzenno-funkcjonalnego, w tym rozwoju zabudowy jedno oraz wielorodzinnej, usług, jak i infrastruktury komunikacyjnej oraz technicznej, a także wyspecjalizowanych centrów logistycznych.

Komunikacja

Na terenie miasta i gminy Skaryszew na obecną sieć drogową największy wpływ ma **droga krajowa nr 9** prowadząca z Radomia do Rzeszowa, **stanowiąca część międzynarodowej trasy E371**. Dostępność komunikacyjną zapewnia również znajdująca się w pobliżu trasa krajowa nr 12, biegnąca od granicy z Niemcami do granicy Ukrainy. W roku tworzenia dokumentu, pojawiła się koncepcja wariantowa budowy obwodnicy Skaryszewa w ciągu drogi krajowej nr 9 oraz budowa drogi ekspresowej S12, które stanowią inwestycje ponadlokalne jednak w znacznym stopniu przyczynią się do usprawnienia komunikacji na obszarze gminy, jak również całego regionu.

W mieście i gminie Skaryszew rozkład usług z zakresu komunikacji publicznej kształtuje się następująco:

1. Publiczny Transport Zbiorowy

W ramach porozumienia z dnia 29 stycznia 2019 roku w sprawie powierzenia gminie Miasta Radomia zadania polegającego na organizacji przewozów w komunikacji miejskiej na liniach komunikacyjnych w granicach administracyjnych gminy Skaryszew, działają linie:

- linia komunikacyjna Nr 15 (Makowiec),

- linia komunikacyjna Nr 23 (Sołtyków),
- linia komunikacyjna Nr 24 (Janów).

2. Komunikacja Publiczna

W ramach porozumienia pomiędzy Związkiem Gmin „Podradomska Komunikacja Samochodowa” funkcjonują następujące linie komunikacyjne:

- Skaryszew – Makowiec – Radom,
- Skaryszew – Chomentów,
- Radom – Skaryszew – Kobylany – Odechów – Kazanów.

3. Linie komercyjne nieobjęte dofinansowaniem

- Przewoźnik PKS Radom:
 - Skaryszew – Maków – Tczów,
 - Radom – Skaryszew – Dzierzków Stary – Kajetanów.
- Przewoźnik prywatny:
 - Radom – Skaryszew – Kopiec – Kazanów – Kopiec – Wólka Gonciarska – Iłża,
 - Radom – Skaryszew – Kazanów – Zwoleń,
 - Radom – Skaryszew – Kazanów – Odechów – Radom,
 - Radom – Skaryszew – Iłża.

Infrastruktura techniczna

Dostarczaniem oraz produkcją wody dla odbiorców z terenu gminy Skaryszew zajmuje się Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Skaryszewie. Ponad 94% ogółu budynków mieszkalnych podłączonych jest do sieci wodociągowej (sieć wodociągowa w gminie posiada długość 197,7 km), a jej jakość oraz dostępność ocenia się na bardzo dobrym poziomie.

Jednym z podstawowych problemów miasta i gminy Skaryszew jest ograniczony dostęp do gminnej sieci kanalizacyjnej. Szacuje się, iż na terenach wiejskich zaledwie 22,7% budynków mieszkalnych korzysta z kanalizacji, przy czym na obszarze miejskim jest to 67%. Jednakże, gmina Skaryszew **systematycznie pozyskuje środki zewnętrzne oraz zabezpiecza środki gminne na rozbudowę i modernizację infrastruktury technicznej.**

Mieszkalnictwo

Zabudowa mieszkaniowa umiejscowiona jest głównie wokół najważniejszych szlaków komunikacyjnych oraz w centralnej części Miasta Skaryszew. W ciągu ostatnich lat, zauważa się wzrost budynków mieszkalnych w gminie. Ze względu na dostęp do wysokiej jakości usług, coraz więcej ludności miejskiej osiedla się w obszarze metropolitalnym, a **miasto i gmina Skaryszew staje się „sypialnią” dla miasta Radomia**, co stanowi wysoki potencjał Skaryszewa dla rozwoju terenów mieszkalnych.

Dziedzictwo kulturowe

Miasto i gmina Skaryszew to miejsce, gdzie potencjał turystyczny pełni niezwykle ważną rolę w kontekście jej funkcjonowania i rozwoju. Wśród atrakcji turystycznych, nieodłącznie związanych z historią miasta i gminy wymienia się:

Rysunek 2. Atrakcje turystyczne w mieście i gminie Skaryszew

Źródło: Opracowanie własne

- **Skaryszewski Jarmark Koński WSTĘPY** to jedno z najbardziej znanych wydarzeń kulturalno-handlowych w Polsce i Europie, posiadający bogatą tradycję historyczną, odbywający się nieprzerwanie od niemalże 400 lat. W 2021 roku ze względu na sytuację epidemiologiczną w kraju jarmark odbywał się w formie zdalnej, dzięki czemu kultywowana od lat tradycja została zachowana.
- **Szlak św. Jakuba** to szlak średniowiecznych dróg pątniczych, którymi wędrowano do grobu Apostoła w Santiago de Compostela w północnej Hiszpanii. Szlak prowadzący przez Skaryszew należy do Świętokrzyskiej Drogi Św. Jakuba i łączy Polskę Centralną ze Świętym Krzyżem, najstarszym miejscem pielgrzymkowym w kraju.
- **Kościół Parafialny pw. św. Jakuba Apostoła w Skaryszewie** jest dominantą przestrzenną oraz najcenniejszym barokowym, nieruchomym zabytkiem, posiadającym istotne wartości architektoniczne, historyczne oraz ekspozycyjne. Kościół stanowi element zespołu kościelnego, który oprócz świątyni obejmuje: ogrodzenie z bramkami, budynek plebanii, dzwonnice oraz nagrobek wraz z kaplicą cmentarną na cmentarzu przykościelnym z 1853 roku.
- **Siostry klaryski w Skaryszewie** to kontemplacyjne centrum Diecezji Radomskiej - gdzie siostry pełnią codzienną posługę modlitwy, wielbiąc Boga i powierzając Mu tutejszy kościół, radości i troski każdego człowieka oraz losy świata. Ta wspólnota zakonna przyjęła wielowiekowe dziedzictwo zapoczątkowane z Bożego natchnienia przez trzynastowiecznych świętych - św. Franciszka i św. Klarę z Asyżu. To właśnie Skaryszew stał się odpowiednim miejscem dla nowopowstałej fundacji oraz usytuowania w gminie klasztoru sióstr klarysek.
- **Zespół dworsko-folwarczny w Makowie** otoczony zabytkowym parkiem, powstał w okresie późnego klasycyzmu, na przełomie XVIII i XIX wieku. Skład zespołu stanowią: murowany, parterowy dwór z facjatkami i wieżą, oficyna, spichlerz, lamus, oraz gorzelnia. W obiekcie na holu, salonie i pokojach zachowała się bogata dekoracja sufitowa z lat 1860-1870. Aktualnie dwór pełni obecnie funkcję placówki oświatowej – PSP im. Kornela Makuszyńskiego w Makowie. Nieopodal przedmiotowego dworku, w odremontowanej remizo-świetlicy OSP w Makowie powstała **Izba Ludowa**, gdzie

umieszczono zachowane przedmioty użytku codziennego, zapisane nuty i melodie, bogactwo fotografii, które przekazywane z pokolenia na pokolenie ukazują styl życia tutejszej ludności na przestrzeni kilkuset lat.

- **Kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny w Odechowie** jest kolejnym sakralnym elementem dziedzictwa kulturowego na mapach gminy Skaryszew. Został on wzniesiony w latach 1404-1411 przez Mikołaja Trąbę w stylu gotyckim, początkowo z materiałów drewnianych.
- **Zabytkowy cmentarz rzymskokatolicki** określany jest jako najstarszy cmentarz w regionie radomskim. Posiada on liczne, historyczne nagrobki oraz kaplicę cmentarną. Zachowana nekropolia skaryszewska stanowi ważny dokument dziejów miejscowości jak i parafii.

Kultura, sport i rekreacja

Działalność z zakresu kultury prowadzi **Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Skaryszewie**. W ramach swojej działalności od lat tworzy przestrzeń dla kulturalno-społecznego rozwoju gminy oraz jej mieszkańców. W ostatnich latach, ośrodek został kompleksowo zmodernizowany (powstała mobilna scena) oraz stał się innowacyjnym miejscem wspierającym rozwój pasji i zainteresowań. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Skaryszewie współpracuje również ze stowarzyszeniami oraz remizo-światlicami na wielu różnorodnych płaszczyznach szeroko pojętej działalności kulturalnej.

Gmina Skaryszew posiada bogatą bazę obiektów sportowych dostosowanych do potrzeb mieszkańców. Na terenie miasta i gminy funkcjonują **kluby sportowe, uznaniem cieszą się trzy duże boiska sportowe, a najlepsi sportowcy liczyć mogą na stypendia**. Wśród najważniejszych obiektów sportowych wymienia się:

- Stadion miejski w Skaryszewie,
- Stadion piłkarski w Chomentowie Puszczy,
- Stadion sportowy Park Arena w Makowie,
- Obiekty sportowe przy PSP w Skaryszewie,
- Boiska w Makowcu oraz Odechowie,
- Centrum Aktywności na terenie MGOK.

Na terenie gminy znajdują się relatywnie liczne powierzchnie **zagospodarowanej przestrzeni do uprawiania aktywności fizycznej oraz rekreacji**.

Na obszarze Miasta jedną z najpopularniejszych wśród mieszkańców przestrzeni publicznych jest Rynek w Skaryszewie, gdzie znajduje się miejsce do wypoczynku i rekreacji wraz z zielenią urządzoną, małą architekturą oraz historycznym kościołem.

Gmina Skaryszew realizuje również zadania z zakresu **rozwoju przestrzeni wypoczynkowo-rekreacyjnej**. W najbliższym czasie planuje się zagospodarowanie bulwarów nad rzeką Kobylanką wraz z infrastrukturą towarzyszącą, która obejmuje m.in. zieleni oraz małą architekturę. Zamierzonym efektem danych działań będzie wzrost atrakcyjności gminy wraz z aktywizacją społeczności lokalnej do spędzania czasu na wolnym powietrzu.

NAWIĄZANIE DO NADRZĘDNYCH DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH

3. Nawiązanie do nadrzędnych dokumentów strategicznych – krajowych oraz regionalnych

Zgodnie z zapisami ustawy o samorządzie gminnym, strategia rozwoju gminy powinna zawierać szczególne odniesienie do strategii wyższego szczebla. Oznacza to, iż strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa oraz strategią rozwoju ponadlokalnego, obejmującą tę gminę. Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Skaryszew na lata 2021-2027 zawiera zapisy zgodne z dokumentami regionalnymi, krajowymi oraz europejskimi.

3.1. Zgodność z założeniami programowymi UE oraz polityka równych szans

Podstawowym dokumentem, który określa współpracę UE z Polską, jest Umowa Partnerstwa (UP), która stanowi uzgodnioną z Komisją Europejską strategię wykorzystania Funduszy Europejskich. Dokument określa cele i sposób inwestowania funduszy unijnych z polityki spójności, na którą w przyszłej perspektywie finansowej planuje się przeznaczyć 72,2 miliarda euro oraz dodatkowe 3,8 miliarda euro z Funduszy na rzecz Sprawiedliwej Transformacji.

Polityka spójności na lata 2021-2027 ma obejmować następujące fundusze:

- **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego** (EFRR) służy wzmocnianiu spójności gospodarczej i społecznej Unii Europejskiej. Ma on łagodzić dysproporcje w rozwoju europejskich regionów i zmniejszać braki w zakresie ich obszarów, znajdujących się w najmniej korzystnej sytuacji.
- **Fundusz Spójności** (FS) służy redukowaniu dysproporcji gospodarczych i społecznych oraz promowaniu zrównoważonego rozwoju. W jego ramach realizowane są strategiczne projekty w obszarach ochrony środowiska i transportu, w tym transeuropejskich sieci transportowych (TEN-T).
- **Europejski Fundusz Społeczny+** (EFS+) ma być głównym narzędziem UE służącym zwiększaniu spójności społecznej i gospodarczej, odpowiadaniu na wyzwania rynku pracy i wyzwania społeczne oraz stymulowaniu zrównoważonego rozwoju gospodarczego poprzez inwestowanie w kapitał ludzki. EFS+ będzie obejmować obecnie rozproszone instrumenty: EFS, Inicjatywę na rzecz osób młodych (YEI), Europejski

Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) oraz Europejski Program na rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych (EaSI).

- **Fundusz Sprawiedliwej Transformacji** (FST) stanowić będzie uzupełnienie proponowanych funduszy polityki spójności. Jest częścią Europejskiego Zielonego Ładu (European Green Deal) i elementem (I filarem) Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji. Celem FST jest łagodzenie skutków społecznych i ekonomicznych transformacji energetycznej.

Podkreśla się również działania finansowane w ramach Funduszy norweskich i EOG opierające się na wspólnych wartościach, takich jak poszanowanie godności ludzkiej, wolność, demokracja, równość, praworządność i poszanowanie praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Działania Krajowego Punktu Kontaktowego oraz Operatorów Programów i Beneficjentów podejmowane są w duchu hasła „Wspólnie działamy na rzecz Europy zielonej, konkurencyjnej i sprzyjającej integracji społecznej”³. Uczestnicy procesu wdrażania Funduszy norweskich i EOG są związani szeregiem przepisów prawa międzynarodowego oraz krajowego, zobowiązującego do przestrzegania zakazu dyskryminacji ze względu na jakąkolwiek przesłankę – płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

3.2. Poziom krajowy

Planowanie strategiczne na poziomie krajowym wyznacza (wg. nowych przepisów ustawy⁴ o zmianie ustawy i zasadach polityki rozwoju) strategia kraju, na okres 10-15 lat. Podstawowym dokumentem na poziomie krajowym jest **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**, a jej dopełnienie stanowi **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030**.

³ Hasło inaugurowanej III edycji Funduszy norweskich i EOG.

⁴ „Ustawa z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie **ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw**.”

W przyjętej strategii wskazano nowy model rozwoju regionalnego Polski. Głównym celem strategii krajowej jest *„efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich socjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym”*.

We wszystkich aspektach strategii podkreśla się kluczową rolę współdziałania instytucji w wieloszczeblowym systemie zarządzania publicznego w realizacji przekrojowej interwencji publicznej⁵.

Głównymi wyznacznikami określonymi dla rozwoju polityki regionalnej na poziomie kraju są:

1. Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczenie zagrożeń środowiska.
2. Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych.
3. Rozwój wsparcia kapitału ludzkiego i społecznego.
4. Wzrost produktywności oraz innowacyjności regionalnych gospodarek.
5. Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach.
6. Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowanie działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządem terytorialnym i między sektorami.
7. Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych.

Co więcej, w tworzeniu strategii rozwoju na poziomie krajowym, istotne stają się również dokumenty strategiczne, takie jak:

- **Polityka ekologiczna państwa 2030** – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej,
- **Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu** do 2030 roku,
- **Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa, rybactwa** 2030,

⁵ „**Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030** (KSRR 2030).”

- **Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2022,**
- **Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego,**
- **Plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy,**
- **Plany zarządzania ryzykiem powodziowym,**
- **Plan przeciwdziałania skutkom suszy.**

3.3. Poziom regionalny

Na poziomie regionalnym głównymi dokumentami strategicznymi są: strategie rozwoju województwa oraz strategie rozwoju ponadlokalnego. Nowelizacja wyżej wymienionej ustawy w pkt 2.1. wyłączyła strategie rozwoju powiatów z obowiązku dostosowania się do nowych zapisów ustawy, rekomendując opracowywanie np. strategii dla obszarów metropolitalnych.

Podstawowym dokumentem określającym cele strategiczne na poziomie województwa mazowieckiego jest **Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku.**

Wizję dla rozwoju województwa mazowieckiego określa się sformułowaniem: „*Mazowsze to region spójny terytorialnie, konkurencyjny, innowacyjny z wysokim wzrostem gospodarczym i bardzo dobrymi warunkami życia jego mieszkańców*”.

Ze względu na przynależność gminy do Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego nadrzędnym dokumentem strategicznym jest **Strategia rozwoju miejskiego Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego (ROF)** określająca zrównoważony rozwój dla całego miejskiego obszaru funkcjonalnego. W strategii wyodrębniono kierunki służące dążeniu do rozwoju całego regionu, a wśród nich głównymi założeniami z zakresu rozwoju są:

- Wzmocnienie zdolności instytucjonalnych ROF,
- Rozwój społeczno-gospodarczy ROF,
- Poprawa funkcjonalności ROF,
- Poprawa stanu środowiska przyrodniczego ROF.

ANALIZA SWOT

4. Analiza SWOT

Analiza SWOT to kompleksowa metoda służąca badaniu otoczenia gminy oraz analiza jej wewnętrznych uwarunkowań. Prowadzona jest w układzie czterech grup czynników wyodrębnionych na podstawie analizy zjawisk podzielonych na zewnętrzne oraz wewnętrzne czynniki. Analiza SWOT to analiza sił i słabości na tle otoczenia, badanego przez pryzmat szans i zagrożeń, jakie mogą mieć istotny wpływ na przebieg procesów rozwojowych. W mieście i gminie Skaryszew wyodrębniono słabe oraz mocne strony jednostki samorządu terytorialnego jako czynniki wewnętrzne, na które gmina ma bezpośredni wpływ oraz czynniki zewnętrzne, czyli szanse i zagrożenia, które w dłuższej perspektywie czasu mogą znacząco oddziaływać na rozwój gminy, jednak władze lokalne nie mają nad nimi bezpośredniej kontroli.

MOCNE STRONY

(wewnętrzne czynniki pozytywne)

to przede wszystkim to, co wyróżnia gminę na tle innych. Są to te dziedziny działalności, które tworzą potencjał i pozytywny wizerunek gminy.

SŁABE STRONY

(wewnętrzne czynniki negatywne)

to te aspekty funkcjonowania, które ograniczają sprawność i mogą blokować rozwój gminy.

SZANSE

(zewnętrzne czynniki pozytywne)

to wszystkie wydarzenia i procesy w otoczeniu, które tworzą sprzyjające dla gminy sytuacje. Są to takie kierunki działalności, które mogą przynieść w przyszłości pozytywne, rozwojowe społecznie efekty.

ZAGROŻENIA

(zewnętrzne czynniki negatywne)

to zbiór możliwych sytuacji i procesów, które mogą tworzyć niekorzystne dla gminy warunki rozwoju w jego otoczeniu.

MOCNE STRONY

Korzystne położenie administracyjne

Gmina Skaryszew położona jest w bliskim sąsiedztwie Radomia oraz w strefie oddziaływania Warszawy.

Wykształcony ośrodek miejski

Miasto Skaryszew stanowi atrakcyjne miejsce do inwestowania oraz zamieszkania poprzez rozwinięte usługi, potencjał inwestycyjny oraz turystyczny.

Współpraca z Radomskim Miejskim Obszarem Funkcjonalnym

Gmina Skaryszew wchodzi w skład ROF, co potęguje możliwości rozwoju na arenie regionalnej oraz ponadregionalnej, zwiększa możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych oraz prowadzi do kształtowania struktury obszaru metropolitalnego.

Dogodne połączenie komunikacyjne

Przez gminę przebiega droga krajowa nr 9 prowadząca z Radomia do Rzeszowa, stanowiąca część międzynarodowej trasy E371.

SŁABE STRONY

Niedostateczny dostęp do sieci kanalizacyjnej

W mieście jak i w gminie Skaryszew relatywnie mały odsetek gospodarstw domowych posiada dostęp do sieci kanalizacyjnej. Dany problem klaruje się jako jedno z najbardziej niekorzystnych uwarunkowań gminy obniżający jakość życia mieszkańców.

Niedostateczny dostęp oraz jakość świadczonych usług zdrowotnych

Jednym z kluczowych problemów mieszkańców gminy jest niedostateczny dostęp do podstawowej oraz specjalistycznej opieki zdrowotnej. Zauważa się zbyt małą liczbę obiektów świadczących usługi z zakresu ochrony zdrowia oraz niedostateczną liczbę lekarzy.

Niewystarczający dostęp do opieki nad dzieckiem do lat 3

Na terenie gminy nie funkcjonują żłobki ani kluby dziecięce, a mieszkańcy zwracają szczególną uwagę na potrzebę zapewnienia opieki najmłodszym mieszkańcom.

Rozwinięta sfera przedsiębiorczości

O dużym potencjale przedsiębiorczości miasta i gminy Skaryszew świadczy systematycznie zwiększająca się liczba funkcjonujących działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne.

Rozwinięta sieć ścieżek rowerowych

Przez teren gminy Skaryszew przebiegają liczne ścieżki rowerowe, umożliwiające prowadzenie aktywnego wypoczynku wraz z jednoczesnym zwiedzaniem miejsc o wysokich walorach historycznych, kulturowych oraz krajobrazowych.

Korzystne wskaźniki demograficzne

Gmina posiada korzystne wskaźniki demograficzne, jakimi są: dodatni przyrost naturalny oraz dodatnie saldo migracji.

Świadczy to o pozytywnej sytuacji migracyjnej, atrakcyjności gminy, jak i systematycznym wzroście liczby mieszkańców.

Wysokie walory dziedzictwa kulturowego

Wizytówką miasta i gminy Skaryszew są corocznie organizowane Ogólnopolskie Targi Końskie WSTĘPY, jak i liczne zabytki oraz miejsca kultywowania tradycji regionu (m.in. Szlak św. Jakuba).

Brak asymilacji ze strony mniejszości narodowych

W gminie zauważa się problem z asymilacją społeczno-kulturową oraz dostosowaniem się mniejszości bułgarskiej przebywającej na jej terenie, co skutkuje narastającymi problemami natury społecznej.

Brak wystarczających form rodzinnej pieczy zastępczej

W mieście i gminie Skaryszew dostrzega się niedostatecznie zróżnicowaną ofertę rodzinnej pieczy zastępczej.

Brak edukacji dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami

Na poziomie gminy zauważa się niewystarczający poziom edukacji dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami, w zakresie form wsparcia i możliwości rozwoju ich pociech.

Niedostateczny poziom komunikacji publicznej pomiędzy sołectwami

Na terenie gminy Skaryszew zauważa się niedostateczny poziom komunikacji publicznej z poszczególnymi sołectwami do Skaryszewa oraz większych ośrodków miejskich.

Miasto Skaryszew jako najstarsze miasteczko w regionie

Miasto Skaryszew to jedno z najstarszych miasteczek na południowym Mazowszu, wyróżniające się rozwiniętą sferą społeczno-gospodarczą.

Rozwinięta polityka senioralna

W gminie działają dwa Kluby Senior+. Udogodnieniem, zapewniającym seniorom wysoki standard samodzielnego życia jest realizowany przez miasto i gminę projekt „Świadczenie usług teleopiekuńczych dla mieszkańców gminy Skaryszew powyżej 60 roku życia”.

Systematyczna promocja tradycji i kultury ludowej

Na terenie gminy znajduje się m.in. Izba Ludowa w Makowie, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Skaryszewskiej, Lokalna Grupa Działania „Wspólny Trakt”, Stowarzyszenie „Swojski Makowiec” czy Stowarzyszenie „Aktywni na Targowej” promujące dziedzictwo kulturowe. W gminie swoją działalność prowadzi również Koło Gospodyń Wiejskich, upowszechniające produkty oraz tradycje regionalne.

Niewystarczający poziom połączenia internetowego

Na terenie gminy Skaryszew jakość oraz dostęp do sieci telekomunikacyjnej i Internetu wymaga poprawy, jednak gmina prowadzi systematyczne działania aby usprawnić system przepływu informacji oraz jakości sieci internetowej.

Niewystarczająca ilość lokali socjalnych

Na terenie gminy odnotowuje się niedostateczną liczbę mieszkań socjalnych, wspomagających rozwiązywanie podstawowych problemów społecznych mieszkańców.

Nadmierne rozdrobnienie gospodarstw rolnych

Na terenie miasta i gminy Skaryszew zauważa się duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych, przez co poszczególna działalność rolnicza ogranicza się do niewielkiej produkcji. Gospodarstwa w dużej mierze nastawione są głównie na produkcję wewnętrzną.

Rozwinięty marketing terytorialny

Gmina zapewnia szeroki dostęp do informacji, wykorzystując do tego celu media społecznościowe oraz dostępne źródła, co przyczynia się do wzrostu zaufania mieszkańców do władz gminnych oraz pozwala na rozwój idei partycypacji społecznej.

Wysokorozwinięte wspomaganie rozwoju dziecka

W Skaryszewie znajduje się jedyna placówka w regionie, prowadząca zajęcia w ramach Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka.

W przedszkolu realizowane są liczne programy edukacyjne oraz innowacje pedagogiczne. Przedszkole dba o rozwój każdego dziecka, a szczególny nacisk kładzie na edukację dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Bogata oferta sportowo-rekreacyjna

Na terenie gminy Skaryszew mieszkańcy korzystać mogą z rozwiniętej bazy sportowej oraz rekreacyjnej zarówno dla dzieci, młodzieży, rodzin z dziećmi jak i seniorów.

**Relatywnie niskie koszty nieruchomości,
w tym realizacji poszczególnych inwestycji**

Gmina Skaryszew oferuje pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej, jak i udostępnia rzetelne informacje na temat udogodnień związanych z rozpoczęciem działalności na terenie gminy.

Nowoczesne targowisko miejskie

W mieście Skaryszew mieszkańcy oraz turyści mogą skorzystać z oferty handlowej świadczonej przez lokalne przedsiębiorstwa. Na terenie miasta znajduje się nowoczesne targowisko miejskie, umożliwiające mieszkańcom oraz turystom dostęp do świeżej żywności oraz wysokiej jakości produktów regionalnych.

Rozbudowana sieć szkół

W gminie działa 10 publicznych placówek szkolno-oświatowych oraz jedno niepubliczne przedszkole, w których naukę pobiera łącznie niemalże 2000 uczniów.

SZANSE

Rozwój komunikacji publicznej
na obszarze Radomskiego Miejskiego
Obszaru Funkcjonalnego.

ZAGROŻENIA

**Zwiększający się problem dostępu do
opieki zdrowotnej** wynikający
z niewydolności ochrony zdrowia oraz
odpływu lekarzy specjalistów do większych
ośrodków miejskich.

Współpraca międzygminna w zakresie rozbudowy ciągów pieszo-rowerowych.

Rozwój sieci telekomunikacyjnej zwiększającej dostęp do nowoczesnych technologii.

Wzrost zainteresowania władz na poziomie krajowym szeroko pojętą pomocą społeczną, rokującą możliwość uzyskania wyższych nakładów finansowych na udzielenie pomocy w tym obszarze.

Możliwość pozyskania dofinansowania na inwestycje związane z funkcjonowaniem ochrony zdrowia, oraz rozwojem placówek edukacyjnych.

Korzystne rozwiązania w zakresie polityki fiskalnej wobec osób rozpoczynających działalność gospodarczą.

Większe zainteresowanie oraz świadomość społeczności na temat lokalnych problemów społecznych, np. alkoholizm.

Możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych z zakresu finansowania inwestycji związanych z modernizacją infrastruktury mieszkaniowej oraz rozwoju infrastruktury technicznej.

Większa tolerancja wśród społeczności lokalnej dla wybranych grup społecznych

Zwiększenie dysproporcji pomiędzy poszczególnymi gminami powiatu radomskiego, wynikających z marginalizacji terenów wiejskich na skutek braku rozwoju funkcji usługowych, społecznych i gospodarczych na ich obszarze.

Zwiększające się bariery architektoniczne i komunikacyjne dla osób o ograniczonej mobilności, generujące np. problemy z dojazdem do miejsc użyteczności publicznej.

Pogłębiający się problem braku tożsamości lokalnej wśród mieszkańców gminy dostrzegalny przede wszystkim wśród młodzieży oraz społeczności napływowej.

Zmieniająca się sytuacja społeczno-gospodarcza na terenie całego kraju, przyczyniająca się do ryzyka wystąpienia niekorzystnych wskaźników demograficznych (np. ujemnego przyrostu naturalnego).

Pogłębianie się zaburzeń psychicznych w postaci zespołów depresyjno-lękowych w związku z pandemią COVID-19 prowadzący do obniżenia kondycji psychicznej oraz jakości życia społeczności lokalnej.

prowadząca do eliminacji problemu
wykluczenia społecznego.

Rozwój usług społecznych na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami, który prowadzić może do ich większej aktywizacji i integracji w lokalnym społeczeństwie.

Aktywizacja mieszkańców regionu, poprzez rozwój wolontariatu oraz pomocy sąsiedzkiej.

Wzrost współpracy międzysektorowej (sektor prywatny) oraz organizacji pozarządowych w zakresie rozwiązywania problemów społecznych.

Rozwój polityki prorodzinnej oraz wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.

Zmieniające się regulacje prawne dotyczące możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na usługi społeczne.

Przepisy prawne obligujące gminy do adaptacji w zakresie zmieniających się warunków klimatycznych narzucające obowiązek większej dbałości o środowisko przyrodnicze.

Większa świadomość społeczności lokalnej w dziedzinie ochrony środowiska, w tym zwiększający się odsetek mieszkańców segregujących odpady.

Zmniejszenie puli środków zewnętrznych na rozwój przestrzeni, w tym komunikacji oraz infrastruktury technicznej.

Zwiększające się koszty modernizacji budynków.

Wzrost opłat za odbiór odpadów komunalnych w związku ze wzrostem kosztów systemu gospodarowania odpadami.

Pogłębiający się problem degradacji środowiska, w tym zanieczyszczenie powietrza oraz wód.

Duży popyt na wykwalifikowanych pracowników i atrakcyjne warunki pracy poza granicami kraju oraz w większych ośrodkach miejskich.

Wzrost bezrobocia w kraju związany z niepewną sytuacją ekonomiczną na rynku pracy.

Pogłębiające się negatywne skutki spowodowane pandemią COVID-19 hamujące rozwój gospodarczo-ekonomiczny.

Szansa na wdrożenie innowacyjnych rozwiązań przez małe oraz średnie przedsiębiorstwa.

Wzrost znaczenia transportu ponadregionalnego usprawniającego dostęp do terenów inwestycyjnych.

Rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej we współpracy z miastem Radomiem oraz sąsiednimi gminami, przy włączeniu sołectw znajdujących się w bliskiej odległości sieci kanalizacyjnej miasta.

Analiza SWOT stworzona została na podstawie przeprowadzonej diagnozy strategicznej oraz konsultacji społecznych. Wybrano najmocniejsze oraz najsłabsze strony miasta i gminy Skaryszew, które przedstawiono w powyższej tabeli.

4.1. Główne problemy

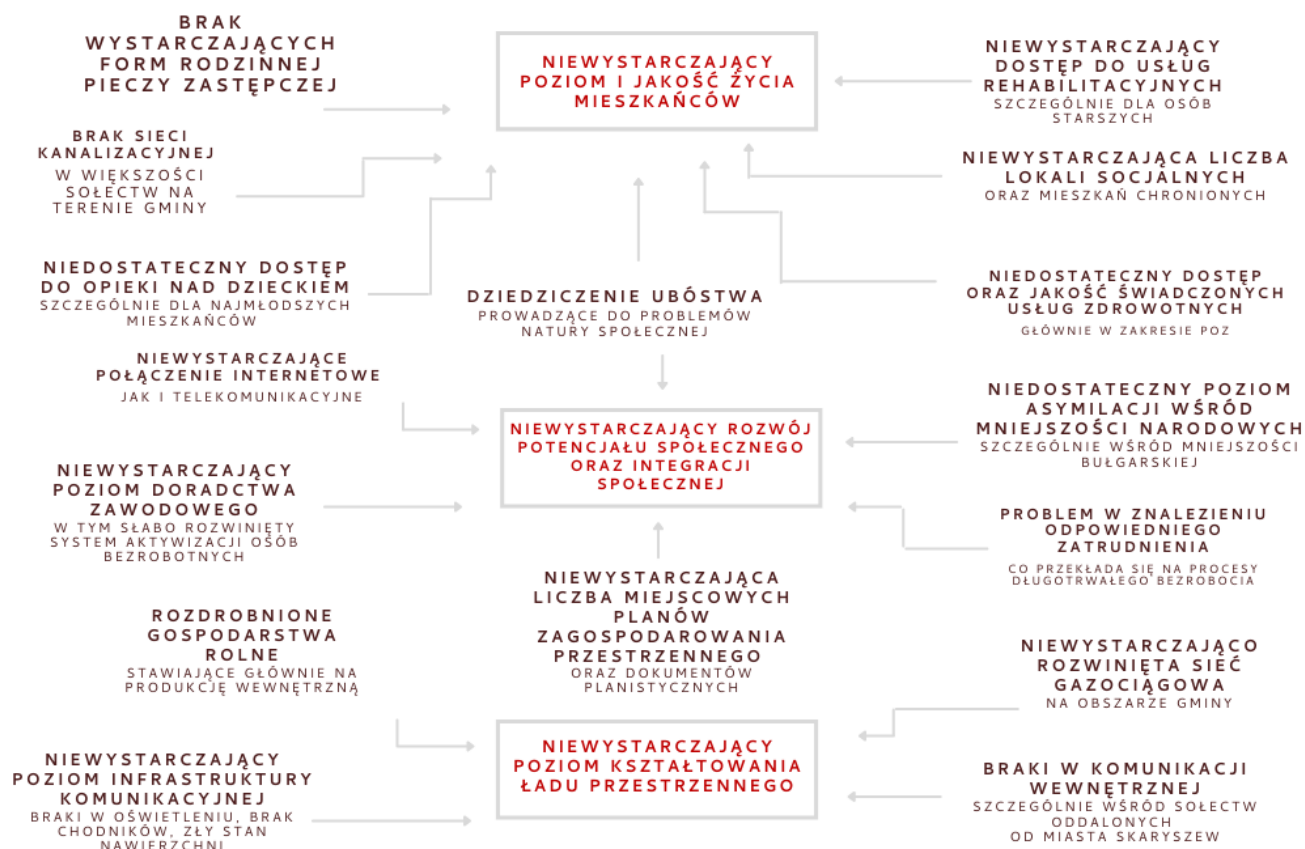
Na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz diagnozy strategicznej wyodrębniono kluczowe problemy, które stanowią bariery rozwojowe oraz znacząco wpływają na stagnację miasta i gminy Skaryszew. Wyłoniono problemy, stanowiące istotny obszar do poprawy, w konsekwencji czego opracowano kolejne cele strategiczne do realizacji w mieście i gminie Skaryszew.

Problem kluczowy to ten, który generuje najwięcej innych negatywnych konsekwencji, a jego skutki są najbardziej odczuwalne dla większości zainteresowanych podmiotów. Należy jednak pamiętać, że nie wyznaczamy go w wyniku „matematycznych wyliczeń” liczby generowanych, dodatkowych barier, ale przede wszystkim w procesie burzliwej dyskusji.

GŁÓWNE PROBLEMY

MIASTA I GMINY SKARYSZEW

OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

5. Obszary strategicznej interwencji

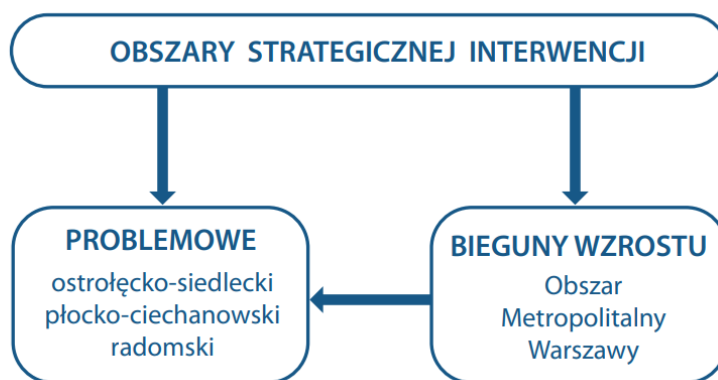
5.1. OSI określone w strategii rozwoju województwa mazowieckiego

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju⁶ w strategii rozwoju gminy powinny znaleźć się obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa oraz OSI kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań.

W Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, obszar strategicznej interwencji definiowany jest jako *„wskazany w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne”*.

W Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku zidentyfikowano obszary strategicznej interwencji (OSI), w których występują problemy stanowiące bariery rozwoju regionu.

Ryc. 1. Podział obszarów strategicznej interwencji województwa mazowieckiego

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku

⁶ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2019 r. poz. 1295, 2020, z 2020 r. poz. 1378, 2327).

W związku z powyższym, w województwie mazowieckim na poziomie regionalnym zostały wyznaczone dwa typy OSI:

- problemowe, do których zaliczane są następujące regiony – ostrołęcko-siedlecki, płocko-ciechanowski, radomski, gdzie zgodnie z celami, priorytetem jest wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe oraz restrukturyzacja i rewitalizacja miast, jak również innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze (KSRR).

- bieguny wzrostu, wedle których Obszar Metropolitalny Warszawy zgodnie z celem wymaga wzmacniania funkcji metropolitalnych ośrodków wojewódzkich i integracji ich obszarów funkcjonalnych (KSRR). Identyfikując OSI uwzględniono również zapisy Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, w której należy zwrócić szczególną uwagę na następujące cele:

- Cel 1. *Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.*
- Cel 2. *Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.*

Działania na tych obszarach będą prowadzone na poziomie regionalnym ze wsparciem z poziomu krajowego. Poniżej przedstawiono zakres zindywidualizowanej interwencji skierowanej do poszczególnych OSI⁷.

W OSI województwa mazowieckiego zidentyfikowany został radomski obszar strategicznej interwencji, w tym miasto i gmina Skaryszew. Wśród najważniejszych kierunków mających na celu poprawę funkcjonowania radomskiego OSI, wymienia się:

⁷ *Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku.*

- **Poprawę dostępności komunikacyjnej obszaru, w tym:**
 - modernizacja linii kolejowej Radom – Łódź i Kielce – Radom – Warszawa,
 - budowa dróg ekspresowych S7 i S12 oraz zachodniej obwodnicy Radomia,
 - rozwój regionalnego portu lotniczego Radom – Sadków,
 - budowa obwodnicy DK nr 9,
- **Rozwój specjalizacji przemysłowych obszaru, w tym:**
 - wsparcie rozwoju specjalizacji: obróbki metali, telekomunikacji, przemysłu obuwniczego, zbrojeniowego, podwykonawstwa przemysłowego i wykorzystania nowoczesnych technologii,
 - rozwój szkolnictwa wyższego i zawodowego, w tym głównie sprzężenie potencjału naukowego Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego w Radomiu ze szkołami zawodowymi oraz sektorem przedsiębiorstw przemysłowych,
 - wsparcie rozwoju Instytutu Technologii Eksploatacji – Państwowego Instytutu Badawczego w Radomiu oraz wdrożenie wyników jego badań do produkcji,
 - rozwój strefy ekonomicznej w otoczeniu portu lotniczego Radom Sadków.
- **Wsparcie kompleksowych programów rewitalizacyjnych w celu przywrócenia właściwych funkcji miast lub ich dzielnic, a także zmiany funkcji zdegradowanych terenów, w tym:**
 - wsparcie rozwoju Parku Kulturowego Stary Radom,
 - odnowę Pionkowskiego Parku Przemysłowego,
 - renowację Zespołu Pałacowo-Parkowego w Kozienicach.
- **Zachowanie bezpieczeństwa energetycznego poprzez:**
 - rozbudowę i modernizację sieci energetycznych oraz zwiększenie przepustowości gazociągów wysokiego ciśnienia subregionu radomskiego.

5.2. OSI miasta i gminy Skaryszew

Zgodnie z definicją ustawy obszar strategicznej interwencji (OSI) to określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych czy przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju, lub **trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest inwestycja publiczna łącząca zadania inwestycyjne, w szczególności o charakterze gospodarczym i infrastrukturalnym**. OSI są terytoriami, do których adresowana ma być polityka rozwoju, ukierunkowana na wywołanie określonych zmian.

Obszary strategicznej interwencji ulokowane na terenie gminy Skaryszew wyodrębniono na podstawie szerokiej analizy dokumentów wykonawczych, w tym dokumentów planistycznych, a także danych jakościowych oraz kartograficznych pozwalających na wskazanie najbardziej optymalnych dla rozwoju gminy obszarów.

Jako pozytywne obszary strategicznej interwencji na obszarze miasta i gminy Skaryszew wyodrębniono takie sołectwa jak: Janów, Makowiec, Maków, Maków Nowy oraz Sołtyków, a także miasto Skaryszew jako ośrodek o wysokim potencjale dla rozwoju inwestycyjnego oraz turystycznego.

Uzasadnienie wyboru OSI

Miejscowości wyodrębnione w obszarach strategicznej interwencji posiadają potencjał dla najprężniejszego rozwoju. Określane są jako bieguny wzrostu dla miasta i gminy Skaryszew, ze względu na szczególne uwarunkowania dla jego rozwoju. Są to obszary zlokalizowane najbliżej miasta Radomia, przez co potencjalnie mogą stać się terenami o największym znaczeniu dla wzrostu usług wyższego rzędu. Korzystną sytuacją dla ich rozwoju jest budowa lotniska w Radomiu, głównego ośrodka komunikacyjnego w regionie oraz ich położenie przy ważnym układzie komunikacyjnym. W granicach OSI znajdują się miejsca dziedzictwa kulturowego, ważne dla szerzenia kultury w regionie oraz usługi z zakresu oświaty, ochrony zdrowia czy pomocy społecznej. W danych miejscowościach działa szereg organizacji pozarządowych oraz stowarzyszeń. Sołectwa te mają potencjał dla modernizacji oraz budowy sieci wodno-kanalizacyjnej we współpracy z miastem Radomiem.

Planowane działania w zakresie OSI sołectwa: Janów, Makowiec, Maków, Maków Nowy oraz Sołtyków

- wzrost atrakcyjności inwestycyjnej, szczególnie poprzez podnoszenie znaczenia zabudowy wielorodzinnej, z zachowaniem szczególnej ostrożności w zakresie niekontrolowanego rozlewania się terenów zurbanizowanych,
- zwiększanie potencjału rozwoju strefy gospodarczej, zlokalizowanej przy ważnych ciągach komunikacyjnych, zarówno drogowych jak i kolejowych,
- zwiększanie jakości infrastruktury technicznej na obszarze OSI, szczególnie infrastruktury dostosowanej do potrzeb potencjalnych inwestorów,
- zapewnianie wysokiej jakości usług publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem jej dostępności dla mieszkalnictwa wielorodzinnego,
- zwiększanie dostępności komunikacyjnej poprzez regionalną współpracę w zakresie tworzenia nowych sieci drogowych oraz kolejowych.

Rejony te kształtować będzie przewaga konkurencyjna na poziomie wojewódzkim, powiatowym oraz gminnym.

Uzasadnienie wyboru OSI

Wskazany obszar strategicznej interwencji obejmujący miasto Skaryszew wyodrębniono na podstawie analizy potencjału miasta, w zakresie rozwoju inwestycyjnego, turystycznego a także atrakcyjności mieszkalnictwa. W jego obszarze planuje się możliwość tworzenia węzłowych punktów modalnych sieci logistycznej, przy wykorzystaniu potencjału Portu lotniczego Warszawa–Radom oraz aktualnie projektowanych nowych ciągów komunikacyjnych.

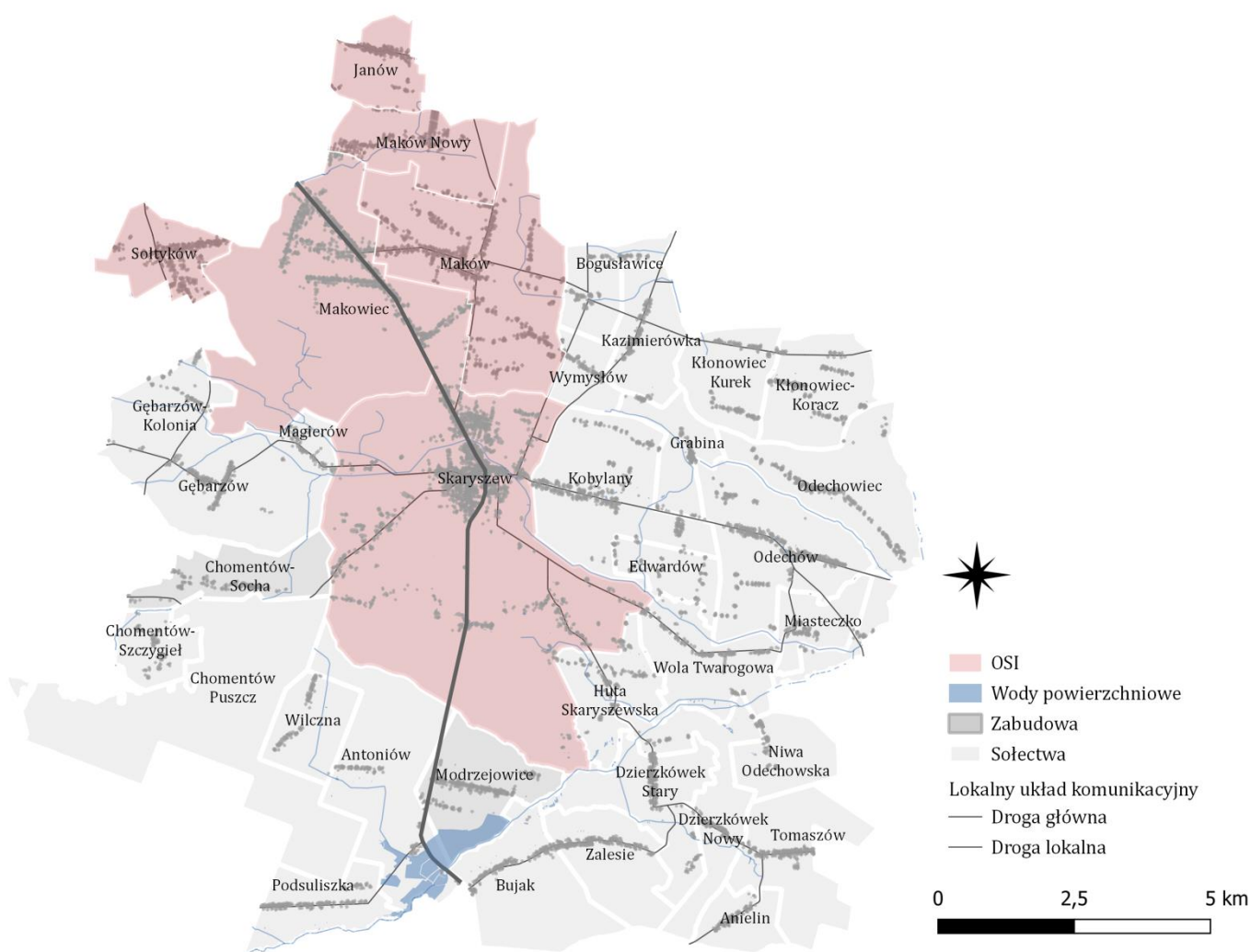
Planowane działania w zakresie OSI miasta Skaryszew

- tworzenie węzłów punktów modalnych sieci logistycznej, zwanych centrami usług logistycznych, przy szczególnym wykorzystaniu potencjału Portu lotniczego Warszawa–Radom,
- zwiększanie potencjału turystycznego miasta jako atrakcyjnego miasteczka z ciekawą oraz wiekową historią,

- podnoszenie znaczenia instytucji kultury związanej z koniem skaryszewskim, w tym kultywowanie wartości długoletniej tradycji „Skaryszewskich Wstępów”,
- zwiększanie współpracy regionalnej, szczególnie w zakresie aktualnie planowanych, nowych ciągów komunikacyjnych (obwodnica DK nr 9 oraz trasa S12),
- zwiększanie jakości usług, w tym atrakcyjności inwestycyjnej pod zabudowę wielorodzinną wraz z tworzeniem atrakcyjnych przestrzeni publicznych, dostępności do opieki społecznej, ochrony zdrowia czy zapewnienia wysokiej jakości bezpieczeństwa oraz infrastruktury technicznej.

Rysunek 3. Obszary strategicznej interwencji wyodrębnione w gminie i mieście Skaryszew

Źródło: Opracowanie własne

KIERUNKI ROZWOJU

7. Kierunki rozwoju

Finalnym aspektem przeprowadzonej diagnozy strategicznej, wyodrębnionych obszarów problemowych oraz przeprowadzonej analizy SWOT jest stworzenie kierunków rozwoju gminy. Wyodrębnione, na zasadach planowania strategicznego, wizja, cele strategiczne, operacyjne oraz zadania pozwolą zhierarchizować oraz usystematyzować planowane inwestycje oraz działania na terenie miasta i gminy Skaryszew na najbliższe 7 lat, tak aby wdrażanie strategii było łatwiejsze oraz bardziej dostępne. Wyłonione cele stanowią odpowiedź na procesy zewnętrzne oraz wewnętrzne zachodzące w gminie, jak również całościowe spojrzenie na aspekt rozwoju, w tym planowanie strategiczne.

(wizja)

Wizja Strategii służy do opisu obrazu Gminy w relatywnie odległej przyszłości. Przedstawia stan, który chcemy uzyskać w najbardziej korzystnych warunkach rozwoju. Wyznacza ona określony punkt orientacyjny.

(cele długookresowe)

Cele strategiczne są elementem Strategii Rozwoju Gminy, służącym usystematyzowaniu, zhierarchizowaniu oraz określeniu podstawowych czynników, które należy realizować w trakcie obowiązywania danego dokumentu, jak i przez cały okres jego zasadności. Aby wdrażanie strategii było efektywniejsze, a realizacja głównych celów bardziej kompleksowa, cele strategiczne dzieli się na sfery dotyczące danych kierunków rozwoju (np. cele w obszarze: gospodarki, turystyki, środowiska, przestrzeni).

(cele średniookresowe)

Cele operacyjne są wyznaczane na niższym szczeblu, służą określeniu jakie główne działania należy podjąć w obszarze planowanych celów strategicznych.

(cele krótkookresowe)

Zadania (kierunki działań) są wyznacznikiem inwestycji jakie gmina powinna podjąć w trakcie trwania strategii.

Na podstawie przeprowadzonych badań społecznych oraz stworzonej diagnozie strategicznej miasta i gminy Skaryszew wyodrębniono najistotniejsze bariery rozwojowe, w związku z powyższym stworzono wizję dla gminy Skaryszew, na podstawie której wyłoniono cztery podstawowe cele strategiczne, którym przypisano poszczególne cele operacyjne oraz zadania wraz z oczekiwanymi rezultatami planowanych działań.

Wizja

Miasto i Gmina Skaryszew to miejsce kształtujące zrównoważony rozwój, uwzględniając rozbudowaną infrastrukturę techniczną, rozwinięte przestrzenie publiczne oraz system komunikacyjny z wysokim poziomem bezpieczeństwa dla wszystkich grup społecznych. Miasto i Gmina Skaryszew to miejsce rozwoju przedsiębiorczości, przy wykorzystaniu potencjału społecznego, z wysoko wykształconym ośrodkiem miejskim, mającym potencjał inwestycyjny, turystyczny oraz kulturowy.

Głównym kierunkom rozwoju motywującym dalsze działania przyświeca hasło:

Miasto i Gmina Skaryszew – tu chcę mieszkać!

Wśród najważniejszych celów strategicznych znalazły się:

1. Poprawa jakości i poziomu życia mieszkańców.
2. Zwiększenie potencjału społecznego oraz rozwój integracji społecznej.
3. Adaptacja do zmian klimatu oraz ochrona dziedzictwa kulturowego.

4. Poprawne kształtowanie polityki przestrzennej.

Do zaplanowanych celów strategicznych przypisano poszczególne wskaźniki i ukazano je w kolejnym podrozdziale.

Cele są względem siebie równorzędne.

Cel strategiczny: Poprawa jakości i poziomu życia mieszkańców

Podstawą rozwoju danego celu będzie przede wszystkim działalność gminy w takich obszarach jak:

- infrastruktura techniczna – poprzez zwiększenie jakości infrastruktury technicznej, w szczególności sieci wodno-kanalizacyjnej, wraz z jej systematyczną modernizacją oraz budową,
- ochrona zdrowia – poprzez dostosowanie jakości świadczonych usług zdrowotnych do potrzeb społeczności lokalnej,
- bezpieczeństwo – poprzez szczególną dbałość o bezpieczeństwo mieszkańców,
- pomoc społeczna – poprzez systematyczne wspieranie osób dotkniętych ciężką sytuacją życiową, rozumienie potrzeb oraz wzmacnianie form wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami i seniorów,
- kultura, sport i rekreacja – poprzez zwiększanie dostępu do kultury i rekreacji, rozwijanie pasji oraz zainteresowań społeczności lokalnej oraz wzmacnianie więzi społecznych,
- komunikacja – poprzez zwiększanie dostępności komunikacyjnej, w szczególności w zakresie komunikacji wewnętrznej, a także poprzez zwiększanie połączeń regionalnych oraz tworzenia węzłowych punktów modalnych sieci logistycznej.

Cel operacyjny	Zadanie	Oczekiwane rezultaty planowanych działań
Zwiększanie jakości infrastruktury technicznej	Budowa oraz modernizacja sieci wodno-kanalizacyjnej na obszarze gminy.	Wzrost dostępności oraz jakości korzystania z sieci wodno-kanalizacyjnej.
	Budowa oraz rozbudowa oczyszczalni ścieków z terenu miasta i gminy Skaryszew.	
	Stosowanie nowoczesnych materiałów i technologii odnawialnych źródeł energii przy modernizacji oraz budowie budynków.	Wzrost efektywności energetycznej gminy.
	Systematyczna poprawa infrastruktury istniejących oraz nowych budynków o charakterze sportowym i rekreacyjnym.	Wzrost dostępu do sportu i rekreacji dla mieszkańców gminy.
Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej	Pomoc w doposażaniu placówek świadczących usługi z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej.	Wzrost dostępności do podstawowej oraz specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz poprawa jakości zdrowia wśród społeczności lokalnej.
	Poprawa dostępności do usług związanych z e-zdrowiem.	
	Systematyczna dbałość o zasady bezpieczeństwa sanitarnego w miejscach użyteczności publicznej.	
	Wzrost zaangażowania organizacji pozarządowych w pomoc osobom starszym.	Wzrost udziału osób starszych w życiu publicznym.
	Systematyczna organizacja badań profilaktycznych.	

	Rozwój bazy rehabilitacyjnej, głównie na potrzeby gimnastyki korekcyjnej dla młodzieży i seniorów.	Wzrost roli profilaktyki w funkcjonowaniu gminy.
	Prowadzenie stałej działalności profilaktycznej w szkołach, wspierającej aktywny tryb życia.	
	Prowadzenie działań profilaktycznych z zakresu uzależnień dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych.	
	Zapobieganie zaburzeniom psychicznym poprzez działania prewencyjno-promocyjne.	
Adaptacja usług zapewniających bezpieczeństwo mieszkańców	Stały monitoring miejsc użyteczności publicznej.	Wzrost poziomu bezpieczeństwa w gminie, w tym wzrost zaufania mieszkańców do władz gminnych oraz jednostek odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne.
	Wzmacnianie nadzoru policyjnego, szczególnie po zmroku.	
	Modernizacja monitoringu miejskiego, głównie w obszarach przestrzeni publicznych.	
	Stała kontrola ruchu oraz przepustowości dróg.	Wzrost bezpieczeństwa na drogach, w tym zmniejszenie ilości wypadków oraz kolizji.
	Rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego z wykorzystywaniem energooszczędnych technologii.	

Poprawa jakości komunikacji interpersonalnej oraz dostępu do informacji	Wspieranie działalności świadczących usługi z zakresu telekomunikacji oraz Internetu.	Wzrost dostępności do komunikacji interpersonalnej, w tym zwiększenie jakości przepływu informacji.
	Dostosowanie infrastruktury technicznej do potrzeb rozbudowy sieci telekomunikacyjnej.	
	Zwiększanie dostępu do sieci internetowej w miejscach użyteczności publicznej.	
	Upowszechnianie informacji o mieście i gminie za pomocą środków masowego przekazu.	
Zwiększanie dostępności komunikacji publicznej	Dostosowanie częstotliwości kursów autobusowych do potrzeb mieszkańców.	Większa dostępność komunikacyjna, w szczególności w zakresie transportu zbiorowego dla mieszkańców całego obszaru gminy.
	Zapewnienie dostępności komunikacyjnej na obszarze wszystkich sołectw w gminie.	
	Dostosowanie komunikacji publicznej do osób starszych oraz osób z niepełnosprawnościami.	
	Modernizacja oraz budowa przystanków autobusowych wraz infrastrukturą towarzyszącą.	
	Budowa, rozbudowa oraz modernizacja dróg gminnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą.	

Zwiększanie ilości miejsc do wypoczynku, sportu i rekreacji	Systematyczne doposażanie placówek kulturalnych.	Wzrost dostępu do kultury, sportu i rekreacji, w tym zwiększony poziom zadowolenia społeczności lokalnej z życia kulturalnego gminy.
	Poszerzanie działalności Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Skaryszewie.	
	Tworzenie oraz systematyczne doposażanie przestrzeni publicznych wraz z gospodarowaniem zieleni oraz adaptacją małej architektury.	Wzrost atrakcyjności oraz dostępności do przestrzeni publicznych.
	Modernizacja istniejących przestrzeni parkowych z zachowaniem zasad ochrony środowiska.	
	Wspieranie działalności stowarzyszeń oraz organizacji pozarządowych w zakresie rozwoju rekreacji.	Wzrost roli organizacji pozarządowych w funkcjonowaniu gminy.
	Budowa nowych i modernizacja istniejących placów zabaw oraz siłowni na wolnym powietrzu.	Wzrost dostępu do kultury, sportu i rekreacji, w tym zwiększony poziom zadowolenia społeczności lokalnej z życia kulturalnego gminy.
	Modernizacja istniejących obiektów sportowych oraz budowa nowych obiektów o charakterze sportowo-rekreacyjnym.	

Cel strategiczny: Zwiększenie potencjału społecznego oraz rozwój integracji społecznej.

Istotą danego celu strategicznego jest m.in. zwiększenie kapitału społecznego wśród mieszkańców gminy. Cel zakłada przede wszystkim działania z zakresu:

- edukacji – poprzez systematyczne zwiększanie kapitału ludzkiego, będącego integralną częścią jakości kształcenia w szkołach gminnych, podnoszenia kompetencji młodzieży, oraz wspieranie postaw mających na celu zwiększenie tożsamości gminnej wśród dorastających mieszkańców gminy,
- przedsiębiorczości – wspieranie kształtowania sfery gospodarczej w gminie, poprzez promocję istniejących uwarunkowań oraz aspektów wyróżniających gminę Skaryszew na tle regionu,
- współpracy – szerzenie współpracy sektorowej mającej na celu podnoszenie jakości zawodowej mieszkańców gminy, wraz z kształtowaniem sfery przedsiębiorczości, co w konsekwencji prowadzić ma do uatrakcyjnienia gminy na tle regionu,
- aktywności obywatelskiej – poprzez systematyczne tworzenie warunków do wzrostu znaczenia partycypacji społecznej oraz wzmacnianie aktywności społecznej wśród społeczności lokalnej.

Cel operacyjny	Zadanie	Oczekiwane rezultaty planowanych działań
Podnoszenie jakości usług edukacyjnych	Systematyczna modernizacja oraz doposażanie placówek edukacyjnych, w celu wspomaganie rozwoju potencjału edukacyjnego dzieci i młodzieży.	Wzrost jakości świadczonych usług edukacyjnych w gminie
	Podnoszenie jakości kształcenia poprzez wykorzystywanie technologii elektronicznych.	

	Organizacja spotkań oraz prelekcji z młodzieżą dotyczących możliwości kształcenia oraz zatrudnienia na terenie gminy.	Ukształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży, w tym zapewnienie im warunków do wejścia na rynek pracy.
	Organizowanie kursów dla młodzieży oraz osób zainteresowanych, celem podnoszenia ich kwalifikacji zawodowych.	
	Organizacja działań na rzecz wspierania wizerunku kształcenia technicznego oraz branżowego.	
	Prowadzenie profilaktycznych spotkań i warsztatów o tematyce przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii.	Wzrost znaczenia działań profilaktycznych wśród młodzieży, w tym zniwelowanie negatywnych postaw społecznych.
	Adaptacja przestrzeni publicznych wokół budynków oświatowych.	Wzrost dostępności w zakresie spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży.
Poprawa komunikacji międzypokoleniowej oraz integracji społecznej	Organizacja wydarzeń kulturalnych dla mieszkańców miasta i gminy oraz osób zainteresowanych.	Wzrost integracji społecznej wśród mieszkańców gminy, w tym ukształtowanie pozytywnych postaw obywatelskich oraz solidarności społecznej.
	Tworzenie międzypokoleniowych przestrzeni publicznych.	
	Wspieranie aktywnego oraz twórczego udziału mieszkańców w kulturze.	

	Udostępnianie pomocy psychologicznej oraz psychiatrycznej dla mieszkańców, w ramach działalności szkół, placówek zdrowia, organizacji pozarządowych oraz MGOPS.	
	Pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację programów integrujących społeczeństwo.	
	Tworzenie grup wolontariackich oraz aktywizacja społeczności lokalnej do niesienia pomocy osobom starszym oraz osobom z niepełnosprawnościami.	
	Stale powiększanie i upowszechnianie dóbr kultury, w tym powiększanie zbiorów w bibliotekach i czytelnich.	Wzrost znaczenia kultury i historii, szczególnie w mieście Skaryszew.
Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w gminie	Kontynuowanie prowadzenia korzystnej polityki podatkowej dla nowych oraz istniejących przedsiębiorców.	Zwiększenie ilości przedsiębiorców na terenie gminy.
	Zagospodarowanie niewykorzystanych terenów oraz budynków pod użyteczność przedsiębiorców.	Wzrost atrakcyjności terenów inwestycyjnych, prowadzący do lokowania nowych inwestycji w gminie.
	Wspieranie handlu oraz wymiany towarów w miejscach najczęściej odwiedzanych przez mieszkańców i turystów, szczególnie w obszarze miasta Skaryszew.	Wzrost znaczenia lokalnych towarów oraz produktów, w tym atrakcyjności handlowej.
	Promocja istniejących produktów lokalnych.	

	Zmniejszanie dysproporcji pomiędzy sołectwami.	Zmniejszenie ilości sołectw objętych marginalizacją, tj. obszarów wiejskich pozostających bez dostępu do podstawowych usług.
Wsparcie osób bezrobotnych oraz osób w trudnej sytuacji życiowej	Organizacja kursów i szkoleń dla osób bezrobotnych w celu podnoszenia ich kwalifikacji zawodowych.	Zmniejszenie ilości osób pozostających bez zatrudnienia, w tym ukształtowanie pozytywnych postaw przedsiębiorczych wśród społeczności lokalnej.
	Zapewnienie dostępu do doradztwa zawodowego dla osób bezrobotnych oraz osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.	
	Systematyczne zamieszczanie informacji na temat ofert pracy oraz możliwości uczestnictwa w szkoleniach i kursach.	
Szerzenie idei partycypacji społecznej	Angażowanie społeczności lokalnej w proces konsultacji społecznych dotyczących ważnych zadań i wydarzeń dla gminy.	Wzrost postaw obywatelskich wśród społeczności lokalnej, w tym zwiększenie roli partycypacji społecznej w ramach podejmowania ważnych decyzji przez władze gminy.
	Organizacja spotkań i wydarzeń, w szczególności dla mieszkańców gminy zapewniających integrację społeczną w relacji władze gminy – mieszkańiec.	
	Umacnianie poczucia tożsamości lokalnej wśród młodzieży poprzez upowszechnianie kultury regionu m.in. w szkołach czy ośrodkach kultury.	

	Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego poprzez integrację oraz aktywizację seniorów, osób z niepełnosprawnościami, a także osób w trudnej sytuacji życiowej.	Zmniejszenie liczby osób dotkniętych wykluczeniem społecznym.
--	---	---

Cel strategiczny: Adaptacja do zmian klimatu oraz ochrona dziedzictwa kulturowego.

Ideą danego celu strategicznego jest zapewnienie wysokiego dostępu do usług turystycznych, promujących region oraz gminę, z poszanowaniem dziedzictwa kulturowego. Cel ten zakłada zwiększenie atrakcyjności gminy, poprzez wykorzystanie istniejących uwarunkowań – walorów historycznych oraz przyrodniczych. Istotą celu jest także ograniczenie negatywnego wpływu człowieka na degradację środowiska przyrodniczego, z wykorzystaniem wszystkich dostępnych metod na poziomie gminy, które dbać będą o adaptację do zmian klimatycznych przy jednoczesnym zapobieganiu pogłębiania się zjawiska zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego. Cel ten przyświecać będzie szczególnej ochronie miejsc cennych przyrodniczo występujących na terenie gminy.

Cel operacyjny	Zadanie	Oczekiwane rezultaty planowanych działań
Sprawne monitorowanie systemu gospodarowania odpadami	Kontrola wywozu odpadów, w tym kontrola firm zapewniających odbiór odpadów komunalnych.	Wzrost ilości odpadów zebranych selektywnie.
	Edukacja społeczności lokalnej w zakresie segregacji odpadów oraz utrzymywania czystości w gminie.	
	Systematyczna likwidacja dzikich wysypisk śmieci.	Zwiększenie czystości na terenie gminy.

Kontrola gospodarki wodno-ściekowej	Kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców.	Wzrost jakości odprowadzania ścieków na terenie gminy.
	Kontrola oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata.	
	Budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących.	
	Budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków.	
	Regularny wywóz nieczystości płynnych.	
Podnoszenie jakości wód i cieków wodnych oraz jakości wody pitnej i użytkowej	Zapewnianie powszechnego dostępu do wysokiej jakości wody pitnej oraz użytkowej.	Wzrost czystości rzek, cieków i zbiorników wodnych oraz jakości wody pitnej i użytkowej.
	Modernizacja systemu wodno-kanalizacyjnego służąca ochronie rzek, cieków i zbiorników wodnych.	
	Budowa zbiorników tzw. „małej retencji”.	
Stąła ochrona oraz monitoring retencji wód	Wdrażanie oraz przestrzeganie zasad dobrej praktyki rolniczej poprzez odpowiednie nawożenie, składowanie nawozów i kiszzonek w pobliżu cieków wodnych.	Wzrost znaczenia rolnictwa ekologicznego w gminie.

	Prawidłowe użytkowanie gleb oraz ochrona wód przed zanieczyszczeniami ze źródeł rolniczych.	
	Tworzenie stref buforowych wśród cieków, ochrona oraz odtwarzanie oczek wodnych i mokradeł.	Zniwelowanie sytuacji prowadzących do zalewania obszarów zurbanizowanych.
	Retencjonowanie wody w istniejących zbiornikach i rowach.	
Wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii (OZE)	Wdrażanie technologii OZE na terenie gminy.	Wzrost znaczenia odnawialnych źródeł energii na terenie gminy, w tym poprawa jakości środowiska przyrodniczego płynąca z korzyści ich wykorzystywania.
	Edukacja oraz informowanie społeczności lokalnej o korzyściach płynących z korzystania z OZE.	
	Rozwój fotowoltaiki na tle regionu, w tym promocja systemów fotowoltaicznych.	
	Rozwój energii geotermalnej, w tym pomp ciepła.	
Kontrola oraz dbałość o istniejące walory przyrodnicze	Dbałość o ochronę różnorodności gatunkowej.	Zwiększenie ochrony istniejących obszarów cennych przyrodniczo na terenie gminy.
	Monitoring czystości rzek oraz lasów.	
Wdrażanie rozwiązań dla rozwoju dziedzictwa	Organizacja wydarzeń i wystaw wspierających lokalną kulturę.	Wzrost atrakcyjności turystycznej w gminie oraz poprawa dostępności do dziedzictwa kulturowego.
	Rozwój atrakcji turystycznych na obszarze miasta i gminy, w tym	

kulturowego	modernizacja oraz renowacja miejsc dziedzictwa kulturowego.	
	Tworzenie bazy informacyjnej z istniejącymi zabytkami i atrakcjami, w tym rozwój dostępności do informacji o mieście i gminie.	
Ochrona gminnego dziedzictwa kulturowego	Monitorowanie stanu zachowania obiektów zabytkowych.	Zwiększenie atrakcyjności oraz jakości zabytków w mieście i gminie.
	Podejmowanie starań o pozyskiwanie środków zewnętrznych związanych z rewaloryzacją zabytków należących do własności gminy.	
	Nagradzanie pozytywnych postaw młodzieży w związku z promocją ochrony zabytków.	

Cel strategiczny: Poprawne kształtowanie polityki przestrzennej.

Cel ten zakłada kształtowanie polityki przestrzennej, zarówno na poziomie gminy, regionu, jak i województwa. W ryzach wewnętrznej oraz zewnętrznej równowagi przestrzennej leży kształtowanie ładu przestrzennego oraz kontrola procesów urbanizacyjnych, poprzez systematyczne kształtowanie przestrzeni publicznych, jak i prawidłowe zwiększanie jakości infrastruktury technicznej, a także zwiększanie dostępności do komunikacji zbiorowej.

Cel operacyjny	Zadanie	Oczekiwane rezultaty planowanych działań
Poprawa jakości komunikacji zbiorowej	Systematyczna modernizacja chodników oraz ciągów pieszo-jezdnych.	

	Poprawa nawierzchni dróg publicznych (wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych) we współpracy z władzami wyższego rzędu.	Zwiększenie dostępności komunikacyjnej, w tym komunikacji drogowej, pieszej oraz rowerowej, w obszarze gminy oraz regionu.
	Poprawa bezpieczeństwa na drogach oraz w miejscach komunikacji zbiorowej poprzez rozbudowę oświetlenia wraz z infrastrukturą techniczną.	
	Budowa nowych oraz modernizacja istniejących przystanków autobusowych.	
	Rozbudowa ścieżek rowerowych wraz z adaptacją małej infrastruktury rowerowej.	
Monitoring procesów urbanizacyjnych w mieście i gminie	Podnoszenie jakości życia oraz zamieszkania, przede wszystkim wśród mieszkańców wymagających szczególnego wsparcia.	Wzrost atrakcyjności mieszkaniowej na obszarze gminy, szczególnie w zakresie pomocy dla osób potrzebujących szczególnego wsparcia.
	Podejmowanie działań na rzecz zwiększania liczby lokali socjalnych oraz mieszkań chronionych na terenie miasta i gminy Skaryszew.	
	Systematyczna aktualizacja oraz tworzenie dokumentów planistycznych (MPZP) zapewniających przeciwdziałanie niekontrolowanej zabudowie.	Zwiększenie racjonalnego gospodarowania przestrzenią gminną.

	Kreowanie ładu przestrzennego wokół budynków mieszkalnych wraz z zagospodarowaniem małej architektury w granicach terenów zurbanizowanych	Wzrost atrakcyjności mieszkaniowej w gminie, szczególnie w obszarze wyodrębnionych OSI, w tym zwiększenie liczby ludności napływowej.
	Wzrost terenów zieleni zagospodarowanej w obszarach zurbanizowanych	
	Zwiększanie zaangażowania kapitałowego gminy poprzez promocję istniejących terenów inwestycyjnych.	
Kształtowanie ładu przestrzennego	Zagospodarowanie zieleni urządzonej w miejscach użyteczności publicznej.	Zwiększenie atrakcyjności wizualnej gminy, w zakresie poprawy ładu przestrzennego, w tym niwelowanie barier funkcjonalno-przestrzennych w przestrzeni miejskiej oraz gminnej.
	Tworzenie warunków dla realizacji działań rewitalizacyjnych - istniejących przestrzeni parkowych, miejsc spacerowych jak również placów zabaw.	
	Dalsze podejmowanie działań rewitalizacyjnych określonych w Programie Rewitalizacji.	
	Dbłość o kreowanie przestrzennego wizerunku Miasta poprzez tworzenie przestrzeni publicznych.	
	Systematyczna aktualizacja dokumentów planistycznych oraz monitoring ich wdrażania.	

	Rozbudowa małej architektury w miejscach użyteczności publicznej na terenie miasta i gminy Skaryszew.	
	Redukowanie zbyt dużej ilości banerów reklamowych.	

Przy realizacji powyższych celów, miasto i gmina Skaryszew planuje partycypować o środki zewnętrzne wspomagające uzyskanie oczekiwanych rezultatów i zadań określonych według poszczególnych celów operacyjnych.

7.1. Oczekiwane rezultaty planowanych działań

Strategia rozwoju gminy określa również oczekiwane rezultaty planowanych działań, m.in. w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia. Wskaźniki określono w trzech kategoriach jako:

- **wskaźniki bazowe** – określające dane zastane, dla roku poprzedzającego rozpoczęcie wdrażania,
- **wskaźniki średniookresowe** – określające pożądane wartości zjawisk po określonym etapie realizacji strategii,
- **wskaźniki docelowe** – określające pożądane wartości zjawisk, osiągnięte po realizacji strategii.

Określone wskaźniki odnoszą się do realizowanych celów operacyjnych, w tym poszczególnych zadań. Ich złożoność wynika z dostępu danych zastanych.

Cel	Miernik	Wskaźnik bazowy*	Wskaźnik śródkresowy	Wskaźnik docelowy
Poprawa jakości i poziomu życia mieszkańców	Saldo migracji na 1000 ludności na terenie gminy	0,07*	0,08	0,09
Poprawa jakości i poziomu życia mieszkańców	Saldo migracji na 100 ludności na terenie miasta	-5,5*	-4,6	-3,9
Poprawa jakości i poziomu życia mieszkańców	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	439	373	317
Zwiększenie potencjału społecznego oraz rozwój integracji społecznej	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą	1 024	1 177	1 353
Zwiększenie potencjału społecznego oraz rozwój integracji społecznej	Odsetek osób bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców ⁸	7,03%	6,32%	5,68%
Zwiększenie potencjału społecznego oraz rozwój integracji społecznej	Dochody na 1 mieszkańca	5 071,80 zł	5 578,98 zł	6 136,87 zł

⁸ Zakładając zwiększenie ogólnej liczby ludności o 10% względem wskaźnika śródkresowego oraz bazowego. Zwiększenie ludności oszacowane zostało na podstawie danych zastanych z okresu ostatnich 10 lat, gdzie liczba ludności zwiększyła się o 10,9% względem lat 2009-2019.

Kształtowanie polityki przestrzennej	Liczba miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	18	21	25
Poprawa jakości i poziomu życia mieszkańców	Liczba budynków mieszkalnych podłączonych do sieci kanalizacyjnej	22,7%*	29,5%	38,3%

*wskaźniki te pozyskane zostały z Banku Danych Lokalnych.

8. Model struktury przestrzenno-funkcjonalnej

Na podstawie wyodrębnionych celów operacyjnych, stworzono przestrzenne zobrazowanie oczekiwanego rozwoju miasta i gminy Skaryszew. W związku z tym stworzono model struktury przestrzenno-funkcjonalnej, który służy zobrazowaniu przestrzennej struktury gminy, włączając w to poszczególne zadania inwestycyjne. Inwestycje ukazane na modelu posiadają różny charakter czasowy, jednak w większości tworzą działania długookresowe, które realizowane będą przez cały okres wdrażania danej strategii rozwoju. Wśród kierunków i obszarów działań, znalazły się następujące inwestycje:

w zakresie infrastruktury komunikacyjnej zaplanowano:

- rozbudowę dróg gminnych, w szczególności: rozbudowę drogi gminnej w relacji Bujak-Dzierzkówek oraz rozbudowę ul. Krótkiej w Skaryszewie,
- budowę oraz modernizację dróg wymagających remontu,
- rozbudowę ciągów pieszo-rowerowych wzdłuż drogi krajowej nr 9 i drogi wojewódzkiej 733 wraz z ich modernizacją (w tym budowę oświetlenia oraz infrastruktury towarzyszącej),
- poprawę jakości komunikacji publicznej, w tym wprowadzenie usprawnień oraz dodatkowych połączeń komunikacyjnych,
- poprawę jakości sieci internetowej oraz komunikacyjnej.

w zakresie infrastruktury technicznej zaplanowano:

- modernizację oczyszczalni ścieków na terenie Miasta Skaryszew,
- modernizację istniejących oczyszczalni ścieków w miejscowości Modrzejowice oraz Gębarzów,
- budowę oraz rozbudowę sieci kanalizacyjnej, w szczególności: budowę sieci kanalizacyjno-wodociągowej w okolicach miejscowości Sołtyków, Makowiec, Maków, Maków Nowy oraz Janów, które tworzą pierścień okalający Radom od strony południowej, jak również znajdują się w bliskiej odległości od istniejących sieci kanalizacyjnych miasta Radomia – inwestycje realizowane we współpracy z miastem Radomiem,
- rozbudowę sieci kanalizacyjnej we współpracy z sąsiadującymi gminami – inwestycje realizowane we współpracy z gminami: Gózd oraz Wierzbica,
- modernizację wszystkich stacji uzdatniania wody z terenu miasta i gminy Skaryszew,
- rozbudowę infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na terenie całej gminy, ze szczególnym uwzględnieniem aglomeracji Skaryszew.

w zakresie infrastruktury społecznej zaplanowano:

- budowę oraz rozbudowę budynków oświatowych, gdzie priorytet stanowi budowa budynku szkoły podstawowej w Makowie,
- poprawę infrastruktury oświatowej, w szczególności: budowę sali gimnastycznej w miejscowości Dzierzkówek Stary,
- budowę i modernizację obiektów użytku publicznego oraz oświaty i kultury,
- budowę oraz rozbudowę budynków socjalno-komunalnych na obszarze całej gminy,
- modernizację ośrodków zdrowia na terenie miasta i gminy Skaryszew,
- rewitalizację obszaru nad rzeką Kobylanką w Skaryszewie, w szczególności: budowę bulwarów wraz z infrastrukturą rekreacyjno-sportową.

w zakresie ochrony środowiska zaplanowano:

- adaptację zbiorowej, niskoemisyjnej komunikacji publicznej, w szczególności: elektryczne busy oraz autobusy – inwestycje realizowane we współpracy z miastem Radomiem,
- rozbudowę punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych,
- wdrażanie systemów odnawialnych źródeł energii na terenie całej gminy, poprzez dofinansowanie realizacji inwestycji OZE dla mieszkańców.

Planuje się również szczególny rozwój funkcjonalno-przestrzenny sołectw: Sołtyków, Janów, Maków oraz Maków Nowy, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury komunikacyjnej oraz technicznej, jak i połączeń funkcjonalno-usługowych z Miastem Radomiem, w celu rozwoju usług wyższego rzędu (oświata, pomoc społeczna, opieka zdrowotna), jak i zwiększanie potencjału lotniska Radom.

Rysunek 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta i gminy Skaryszew

OBSZARY I KIERUNKI INTERWENCJI

w zakresie infrastruktury komunikacyjnej

- rozbudowa dróg
- rozbudowa ciągów pieszo-jezdných
- planowane drogi
- i poprawa jakości komunikacji publicznej
- i budowa oświetlenia ulicznego
- i poprawa jakości sieci internetowej oraz komunikacyjnej

w zakresie infrastruktury technicznej

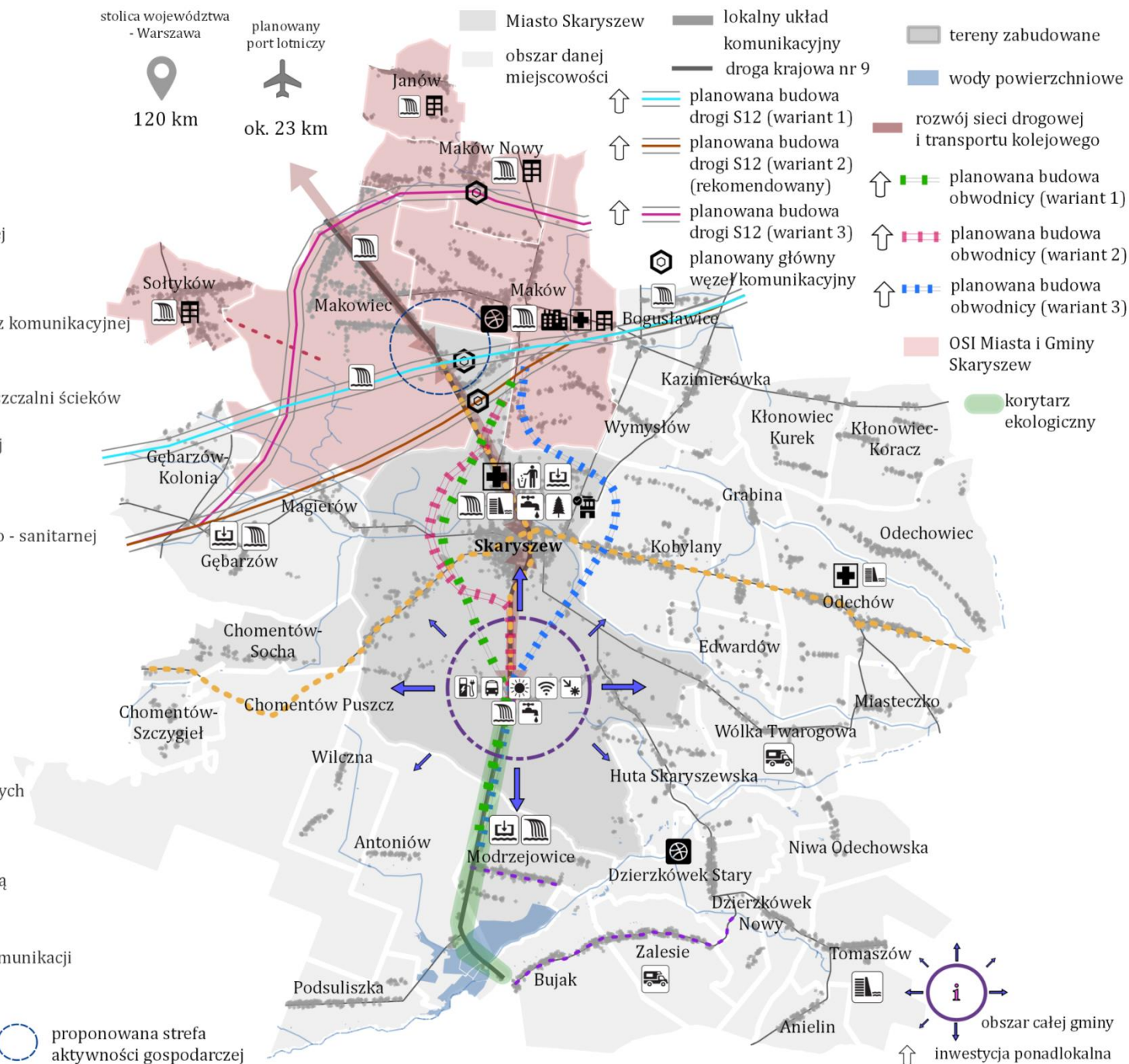
- budowa/przebudowa istniejących oczyszczalni ścieków
- budowa/rozbudowa sieci kanalizacyjnej
- modernizacja stacji uzdatniania wody
- rozbudowa infrastruktury wodociągowo - sanitarnej

w zakresie infrastruktury społecznej

- rozwój zabudowy wielorodzinnej
- budowa nowego budynku szkoły
- poprawa infrastruktury oświatowej
- budowa budynków OSP
- i budowa budynków socjalno-komunalnych
- modernizacja ośrodków zdrowia
- budowa bulwarów nad rzeką Kobylanką

w zakresie ochrony środowiska

- i adaptacja zbiorowej niskoemisyjnej komunikacji
- rozbudowa punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych
- i rozwój odnawialnych źródeł energii
- proponowana strefa aktywności gospodarczej

Źródło: Opracowanie własne

8.1. Rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej

W związku z włączeniem aspektu kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w proces tworzenia strategii rozwoju, na rzecz ukazanego modelu funkcjonalno-przestrzennego miasta i gminy Skaryszew sformułowano rekomendacje ukazujące zasady kształtowania ładu przestrzennego w gminie, w najważniejszych strefach jej rozwoju.

1. Tereny zachowania staromiejskiej struktury historycznej miasta i gminy Skaryszew.

- **Charakterystyka:**

Tereny te położone są w centralnej części miasta Skaryszew i stanowią kluczowe uwarunkowania dla tożsamości miasta i gminy oraz pełnią funkcję reprezentatywną dla całego obszaru. Wyróżnia je historyczny układ urbanistyczny cechujący się ulokowaniem w mieście zabytków nieruchomych oraz zabytkowych ulic i budynków, którego elementem są miejsca dziedzictwa kulturowego oraz elementy pełniące funkcje turystyczno-usługowe.

- **Najważniejsze założenia:**

- zachowanie historycznej tkanki i struktury przestrzennej,
- kultywowanie tradycji handlowych rynku,
- podnoszenie walorów użytkowych oraz komercjalizacja funkcji turystycznych,
- zachowanie ładu przestrzennego oraz estetyki miasta.

- **Ustalenia i rekomendacje:**

- podporządkowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji miejskiej,
- przekształcanie istniejących placów i skwerów na przestrzenie przyjazne mieszkańcom oraz turystom,
- regulacja ruchu drogowego, poprzez polepszanie przepustowości dróg oraz rozładowanie ruchu,
- dostosowanie części przestrzeni pod wydarzenia o charakterze kulturalnym, rozrywkowym oraz integracyjnym,
- utrzymanie i kontynuacja istniejącej struktury przestrzennej oraz formy zabudowy wraz z możliwością jej uzupełniania.

2. Tereny o funkcjach zabudowy jednorodzinnej.

- **Charakterystyka:**

To obszary o charakterze infrastruktury mieszkaniowej jednorodzinnej oraz zagrodowej, zlokalizowane w poszczególnych sołectwach, przede wszystkim wzdłuż głównych układów komunikacyjnych.

- **Najważniejsze założenia:**

- podnoszenie jakości życia oraz zamieszkania,
- zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej gminy dla budownictwa jednorodzinnego.

- **Ustalenia i rekomendacje:**

- tworzenie terenów zieleni urządzonej oraz stref wypoczynkowo-rekreacyjnych, z udziałem terenów aktywnych przyrodniczo,
- porządkowanie istniejących oraz tworzenie nowych zespołów zieleni,
- rozwój sieci komunikacyjnej, w tym pieszej oraz rowerowej, z wykorzystaniem zieleni urządzonej.

3. Tereny o funkcjach mieszkaniowych - zabudowa wielorodzinna.

- **Charakterystyka:**

Określane są jako obszary o największym znaczeniu dla rozwoju przestrzenno-funkcjonalnego gminy. Są to tereny z przewagą zabudowy wielorodzinnej (głównie niskiej, wpisujące się w kontekst osiedli) oraz jednorodzinnej o dużym zagęszczeniu w mieście z częściowo obecną funkcją usługową. Planuje się zlokalizowanie danych terenów głównie w obszarze podradomskim, włączając w nie w szczególności takie miejscowości jak: Skaryszew, Sołtyków, Janów, Maków, Maków Nowy.

- **Najważniejsze założenia:**

- podnoszenie jakości życia i zamieszkania,
- zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta dla budownictwa wielorodzinnego o niskiej intensywności oraz jednorodzinnego o wysokiej intensywności,
- kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej.

- **Ustalenia i rekomendacje:**

- kształtowanie czytelnej, zwartej struktury przestrzennej i dopełnianie układów urbanistycznych,
- zapobieganie zbyt dużemu rozdrabnianiu obszarów zurbanizowanych, działając na zasadach kreowania poprawnego ładu przestrzennego,
- zapewnienie dla obszarów zabudowy mieszkaniowej dostępności terenów zieleni oraz estetycznych i funkcjonalnych przestrzeni publicznych (integrujących mieszkańców),
- zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej (układ drogowy, komunikacja zbiorowa, infrastruktura rowerowa i piesza),
- dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej (żłobki, świetlice środowiskowe, przedszkola, szkoły, place zabaw, skwery) oraz do pełnej dostępności infrastruktury technicznej (mediów miejskich).

4. Tereny zieleni – zieleń urządzona, obszary rekreacyjno-wypoczynkowe.

- **Charakterystyka:**

To obszary dopełniające system przyrodniczy, pełniące rolę przestrzeni publicznych, znajdujące się przede wszystkim w centrum miasta Skaryszew.

- **Najważniejsze założenia:**

- zwiększenie powierzchni terenów zielonych, w tym zieleni urządzonej,
- wykorzystywanie potencjału przyrodniczego do tworzenia przestrzeni publicznych, w tym stref rekreacyjno-wypoczynkowych,
- zachowanie ochrony krajobrazu oraz systemu przyrodniczego,
- poprawa warunków klimatycznych.

- **Ustalenia i rekomendacje:**

- tworzenie terenów zieleni urządzonej oraz stref wypoczynkowo-rekreacyjnych, z udziałem terenów aktywnych przyrodniczo,
- porządkowanie istniejących oraz tworzenie nowych zespołów zieleni,
- rozwój sieci komunikacyjnej, w tym pieszej oraz rowerowej, z wykorzystaniem zieleni urządzonej.

5. Tereny o funkcjach usługowych.

- **Charakterystyka:**

To obszary charakterystyczne w aspekcie administracyjno-usługowym, istotne ze względu na obsługę mieszkańców miasta i gminy oraz sąsiednich miejscowości, a także skupiające miejsca pracy. W obszarach tych zlokalizowane są m.in. instytucje i obiekty użyteczności publicznej, punkty handlowo-usługowe, w tym wielkopowierzchniowe oraz tereny obsługi komunikacji o znaczeniu ponadlokalnym.

- **Najważniejsze założenia:**

- budowanie roli miasta i gminy jako lokalnego lidera usług i handlu,
- porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej,
- zwiększanie potencjału gospodarczego,
- podnoszenie jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie dostępu do usług.

- **Ustalenia i rekomendacje:**

- kształtowanie czytelnej, zwartej struktury przestrzennej i dopełnianie układów urbanistycznych,
- kształtowanie struktury przestrzennej uwypuklającej i wzmacniającej znaczenie istniejących obiektów o ważnych funkcjach lokalnych i ponadlokalnych,
- mieszanie i dodawanie funkcji usługowych,
- zwiększenie udziału zieleni,
- zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej (układ drogowy, komunikacja zbiorowa, infrastruktura piesza i rowerowa),
- dobra organizacja miejsc parkingowych przy kluczowych obiektach.

6. Wody.

- **Charakterystyka:**

Są to obszary rzek, cieków wodnych oraz zbiorników w przestrzeni gminy.

- **Najważniejsze założenia:**

- zachowanie istniejącego systemu zbiorników wodnych i cieków wodnych,
- dążenie do poprawy jakości wody pitnej oraz użytkowej,
- wykorzystanie zbiorników wodnych do rozwoju infrastruktury technicznej,
- prowadzenie działań mających na celu zwiększenie retencji rzek.

- **Ustalenia i rekomendacje:**

- ochrona cieków wodnych, w związku z zabudową kubaturową, za wyjątkiem funkcji związanych ze sportem, rekreacją oraz turystyką,
- ustalenie zasad w związku z podejmowaniem przedsięwzięć znacząco wpływających na środowisko.

7. Tereny zieleni – lasy.

- **Charakterystyka:**

To obszary lasów kluczowe dla systemu przyrodniczego położone głównie w zachodniej części gminy, pełniące głównie role klimatyczno-biologiczną, krajobrazową oraz rekreacyjno-społeczną i częściowo produkcyjną.

- **Najważniejsze założenia:**

- zachowanie, ochrona i zrównoważone wykorzystanie systemu przyrodniczego,
- zwiększenie ilości i dostępności terenów zieleni,
- przeciwdziałanie degradacji środowiska leśnego dla zapewnienia harmonijnego rozwoju życia mieszkańców gminy,
- wykorzystanie obszarów leśnych oraz ich najbliższego sąsiedztwa dla realizacji programów z zakresu rekreacji i wypoczynku (także sportu czy turystyki) oraz ochrony zdrowia i edukacji (ścieżki edukacyjne, szlaki pieszo-rowerowe).

- **Ustalenia i rekomendacje**

- zachowanie, tworzenie oraz uzupełnianie kompleksów leśnych i towarzyszących im łąk w dotychczasowym użytkowaniu,
- wyznaczanie ścieżek edukacyjnych i stref wejścia do lasu wyposażonych w miejsca parkingowe, infrastrukturę rowerową, tablice informacyjne i małą architekturę, umożliwiającą edukację, rekreację i wypoczynek, w szczególności w sąsiedztwie terenów zabudowy mieszkaniowej,
- wprowadzenie zakazu sytuowania nowej zabudowy niezwiązanej z gospodarką leśną (możliwa realizacja małej architektury na cele rekreacji i wypoczynku, edukacji ekologicznej itp.).

SYSTEM WDRAŻANIA/MONITORINGU /EWALUACJI

9. System wdrażania i finansowania

9.1. System wdrażania

Prawidłowy proces wdrażania Strategii Rozwoju Miasta i Gminy opiera się na wielu czynnikach. Jednym z kluczowych zadań gminy jest współpraca władz lokalnych z mieszkańcami. Strategia Rozwoju nie stanowi aktu prawa miejscowego, jednakże powinna być elementem przewodnim przy dalszych planach rozwojowych gminy. Jako, że Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Skaryszew jest dokumentem wieloletnim i obejmuje okres 7 lat, wdrażanie strategii powinno odbywać się etapowo. Osobami odpowiedzialnymi za wdrażanie powinny być władze gminy (w tym Burmistrz oraz Urząd Miasta i Gminy, jak i wszystkie jego jednostki organizacyjne).

W procesie wdrażania strategii należy przede wszystkim wyróżnić oraz nadać odpowiednie zadania osobom bądź jednostkom. Wśród nich powinny znaleźć się:

- podmioty odpowiedzialne za organizację i koordynowanie procesu wdrażania strategii,
- podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań zawartych w strategii,
- koordynacja zadań danych podmiotów.

1. Funkcje Planistyczne	Opracowywanie dokumentów planistycznych niższego szczebla niż Strategia Rozwoju Miasta i Gminy.
2. Funkcje Monitoringowe	Monitorowanie procesu wdrażania strategii, obserwacja zmieniających się wskaźników, cech granicznych samorządów terytorialnych, uwarunkowań zewnętrznych oraz wewnętrznych.
3. Funkcje Informacyjno-wnioskodawcze	Wnioskowanie przez organ wykonawczy do organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego o aktualizację strategii.
4. Funkcje Promocyjne	Promowanie działań na rzecz wdrażania strategii rozwoju.

5. Funkcje Kooperacyjne	Współpraca z jednostkami pomocniczymi gminy ds. Strategii, powierzanie im zadań do wykonania, monitoring ich działań oraz ścisła i stała współpraca.
6. Funkcje Prewencyjne	Zapobieganie zaburzeniu wdrażania strategii, rozwiązywanie pojawiających się problemów w trakcie wdrażania, informowanie władz gminy o problemach dotyczących procesu wdrażania.
7. Funkcje Doradcze	Wspieranie władz we wdrażaniu strategii, pomoc przy podejmowaniu kluczowych decyzji.
8. Funkcje Koordynacyjne	Koordinacja decyzji oraz aktów prawa jak i zmieniających się przepisów ustaw, które znacząco wpływają na procesy wdrażania strategii.

Poszczególne cele strategiczne oraz cele operacyjne realizowane będą poprzez niżej przedstawione jednostki organizacyjne oraz jednostki pomocnicze gminy.

Cel operacyjny	Podmiot wdrażający/pomocniczy
Zwiększanie jakości infrastruktury technicznej	1. Urząd Miasta i Gminy Skaryszew 2. Referat Nieruchomości i Ochrony Środowiska 3. Referat Inwestycji i Remontów 4. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Skaryszewie
Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej	1. Urząd Miasta i Gminy Skaryszew 2. Ośrodki zdrowia 3. Placówki oświatowe 4. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury 5. Klub Senior +

Adaptacja usług zapewniających bezpieczeństwo mieszkańców	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Komisariat Policji w Skaryszewie
Poprawa jakości komunikacji interpersonalnej oraz dostęp do informacji	1. Urząd Miasta i Gminy Skaryszew 2. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Skaryszewie 3. Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Skaryszewie 4. Lokalne media oraz lokalne stowarzyszenia
Zwiększanie dostępności komunikacji publicznej	1. Urząd Miasta i Gminy Skaryszew 2. Referat Inwestycji i Remontów
Zwiększanie liczby miejsc do wypoczynku, sportu i rekreacji	1. Urząd Miasta i Gminy Skaryszew 2. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Skaryszewie 3. Referat Inwestycji i Remontów 4. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Skaryszewie
Podnoszenie jakości usług edukacyjnych	1. Urząd Miasta i Gminy Skaryszew 2. Placówki Oświatowe 3. Powiatowy Urząd Pracy 4. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Skaryszewie
Poprawa komunikacji międzypokoleniowej oraz integracji społecznej	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Skaryszewie 3. Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Skaryszewie 4. Lokalne media oraz lokalne stowarzyszenia
Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w gminie	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Powiatowy Urząd Pracy 3. Placówki Oświatowe 4. Koło Gospodyń Wiejskich oraz lokalne stowarzyszenia

Wsparcie osób bezrobotnych oraz osób w trudnej sytuacji życiowej	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej 3. Powiatowy Urząd Pracy 4. Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Skaryszewie 5. Lokalne stowarzyszenia
Szerzenie idei partycypacji społecznej	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Lokalne media 3. Placówki oświatowe
Sprawne monitorowanie systemu gospodarowania odpadami	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Skaryszewie 3. Referat Nieruchomości i Ochrony Środowiska
Kontrola gospodarki wodno-ściekowej	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Skaryszewie 3. Referat Nieruchomości i Ochrony Środowiska
Podnoszenie jakości wód i cieków wodnych oraz jakości wody pitnej i użytkowej	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Skaryszewie 3. Referat Nieruchomości i Ochrony Środowiska
Słaba ochrona oraz monitoring retencji wód	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Skaryszewie 3. Referat Nieruchomości i Ochrony Środowiska
Wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii (OZE)	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Referat Nieruchomości i Ochrony Środowiska
Kontrola oraz dbałość o istniejące walory przyrodnicze	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Referat Nieruchomości i Ochrony Środowiska 3. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury

Wdrażanie rozwiązań dla rozwoju dziedzictwa kulturowego	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Skaryszewie 3. Placówki oświatowe
Ochrona gminnego dziedzictwa kulturowego	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Skaryszewie 3. Placówki oświatowe
Poprawa jakości infrastruktury komunikacyjnej	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Referat Inwestycji i Remontów 3. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej
Poprawa jakości infrastruktury technicznej	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Referat Inwestycji i Remontów
Monitoring procesów urbanizacyjnych w mieście i gminie	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Referat Inwestycji i Remontów 3. Referat Nieruchomości i Ochrony Środowiska
Kształtowanie ładu przestrzennego	1. Urząd Miasta i Gminy w Skaryszewie 2. Referat Inwestycji i Remontów 3. Referat Nieruchomości i Ochrony Środowiska

Należy jednak zaznaczyć, że dane zadania i funkcje może sprawować cały zespół lub mogą być one przydzielone poszczególnym, najbardziej biegłym w danym zakresie osobom. Podmiotami pomocniczymi we wdrażaniu strategii powinny być:

- Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,
- Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury,
- Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna,
- Zespół Obsługi Oświaty w Skaryszewie,

- Szkoły Podstawowe z terenu miasta i gminy Skaryszew,
- Przedszkola,
- Ośrodki zdrowia,
- Sołectwa,
- Lokalne stowarzyszenia.

9.2. Ramy finansowe oraz źródła finansowania

W procesie tworzenia ram finansowych poddano analizie dochody oraz wydatki gminy w ostatnich latach, skuteczność gminy w pozyskiwaniu pozabudżetowych źródeł finansowania, bazę wiedzy i doświadczeń oraz informacje zapisane w opracowanych już projektach. Pod uwagę wzięto również wieloletnią prognozę finansową oraz budżety gminne. Należy jednak zwrócić uwagę, iż ramy finansowe posiadają jedynie charakter prognostyczny oraz zależą od szeregu zmiennych, które w praktyce mogą zupełnie zmienić dane kwoty. Po analizie zebranych danych, szacunkowo określono ramy finansowe w poszczególnych celach strategicznych. Kwoty te, podane zostały w szacowanym rozrachunku rocznym:

Cel 1 Poprawa jakości i poziomu życia 22 200 000 zł	Cel 2 Zwiększenie potencjału społecznego oraz rozwoju integracji społecznej 23 900 000 zł
Cel 3 Adaptacja do zmian klimatu oraz ochrona dziedzictwa kulturowego 7 400 000 zł	Cel 4 Kształtowanie polityki przestrzennej 6 600 000 zł

Wśród najważniejszych środków finansowania wymienia się w szczególności:

- środki z budżetu gminnego,
- środki pochodzące z budżetu państwa,
- środki funduszy celowych,

- fundusze europejskie dostępne w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego, Inicjatyw Wspólnotowych oraz Wspólnej Polityki Rolnej,
- inne fundusze ze źródeł europejskich np. fundusze norweskie oraz fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- środki sektora prywatnego, w tym formuła partnerstwa publiczno-prywatnego,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz fundusze sektora pozarządowego,
- dodatkowe formy wsparcia dostępne w ramach linii budżetowych, np. tarcz antykryzysowych.

Aby wdrażanie strategii miało charakter bardziej kompleksowy, zaleca się opracowanie bądź aktualizację poszczególnych dokumentów strategicznych oraz planistycznych, takich jak:

Lp.	Dokument	Rekomendacja
1.	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego	Wymaga aktualizacji <i>(studium jest w trakcie realizacji)</i>
2.	Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego	Wymaga ciągłej aktualizacji oraz uzupełnienia <i>(MPZP są w trakcie realizacji)</i>
3.	Gminny Program Opieki nad Zabytkami	Wymaga aktualizacji
4.	Program Ochrony Środowiska	Wymaga aktualizacji <i>(program jest w trakcie realizacji)</i>
5.	Plan Gospodarki Niskoemisyjnej	Wymaga aktualizacji
6.	Plan rozwoju sieci drogowej	Rekomenduje się opracowanie we współpracy z jednostkami zewnętrznymi

7.	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych	Wymaga aktualizacji
8.	Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie	Wymaga aktualizacji
9.	Wieloletnia Prognoza Finansowa	Jest systematycznie aktualizowana

Wybór priorytetów strategicznych spośród zdefiniowanych celów strategicznych jest kwestią bardzo istotną, z uwagi na konieczność koncentracji zasobów (w tym środków finansowych), tak aby można było uzyskać znaczący rozwój w wybranych sektorach. Główną zasadą wyboru priorytetów strategicznych jest skoncentrowanie się na celach najbardziej prorozwojowych, mogących inicjować proces pozostałych zmian.

Niejednokrotnie w wyborze priorytetu celu strategicznego będzie istniała potrzeba przeprowadzenia konsultacji społecznych wśród społeczności lokalnej. Formami konsultacji społecznych mogą być:

- spotkania publiczne,
- prośba o opinię,
- konsultacje internetowe (np. ankiety bądź spotkania online),
- zogniskowane wywiady grupowe (grupy fokusowe).

Cele i rodzaje konsultacji społecznych rekomendowane na poszczególnych etapach prac związanych z monitoringiem oraz ewaluacją strategii prezentują się następująco:

1. Identyfikacja aktualności problemu

Cel konsultacji: zebranie opinii o nieprawidłowościach bądź barierach rozwojowych, zebranie danych liczbowych, które potwierdzają skalę problemu.

Rekomendowany rodzaj badania: badania jakościowe (spotkania publiczne, grupa fokusowa z pracownikami urzędu gminy oraz jednostek pomocniczych, wywiady).

Częstotliwość: w miarę potrzeb przy realizacji dużych inwestycji.

2. Wybór priorytetów strategicznych

Cel konsultacji: zebranie danych pozwalających oszacować koszty i korzyści.

Rekomendowany rodzaj badania: badania ilościowe (głosowanie, badania ankietowe).

Częstotliwość: podczas ewaluacji (co około 2-3 lata).

10. Monitoring i ewaluacja

10.1. Monitoring

Monitoring Strategii Rozwoju obejmuje sprawdzanie wyników w odniesieniu do określonych oczekiwań. Polega na systematycznym zbieraniu informacji, które dotyczą uzyskanych efektów w ramach wdrażanej strategii. Monitoring w późniejszym czasie pozwala określić, czy zakładane pierwotnie rezultaty realizowane są w sposób sprawny i kompleksowy, a w odpowiednim momencie w razie potrzeby warunkuje wprowadzanie korekt⁹. Wykonawcą i podmiotem, który ma za zadanie odpowiadać za monitoring Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Skaryszew jest instytucja zarządzająca daną strategią, w tym przypadku Urząd Miasta i Gminy Skaryszew. Monitoring strategii powinien być prowadzony na każdym poziomie danej interwencji, dla jednego projektu (tutaj inwestycji), realizacji konkretnych celów jak i całego programu strategii. Monitoring powinien zostać wprowadzony w momencie realizacji konkretnej inwestycji (w tym realizacji celów operacyjnych oraz zadań). Raporty monitoringowe, w zależności od realizowanych zadań, przeprowadzane powinny być w cyklu rocznym, półrocznym bądź kwartalnym.

Aby monitorować strategię w sposób kompleksowy, ważny jest dobór odpowiednich wskaźników, pozwalających na ich późniejszą analizę. Jako, że rekomenduje się przeprowadzanie corocznych sprawozdań z wdrażania strategii rozwoju, proces

⁹ Podręcznik monitoringu i ewaluacji lokalnych Strategii Rozwoju. Lider Ewaluacji 2014. Warszawa 2017.

monitoringu, niezależnie od wykonywanych inwestycji, powinien zostać przeprowadzony i wyodrębniony w Raporcie o stanie Miasta i Gminy za rok bazowy. W Raporcie powinny znaleźć się informacje na temat wdrażania strategii (na jakim etapie realizacji strategii aktualnie znajduje się gmina, w tym które cele udało się zrealizować oraz w jakim stopniu, jak i poziom osiągnięcia danych wskaźników i wydatków powierzonych na poszczególne zadania zawarte w strategii).

Wyznacza się proces konstrukcji mierników strategicznych, składający się z następujących etapów:

1. Powołanie zespołu

Do określania mierników powinna zostać zaangażowana grupa osób, określająca terminologię oraz metodykę postępowania.

2. Analiza wytycznych

W odpowiedzi na bieżące zmiany zachodzące w otoczeniu społeczno-gospodarczym, przestrzennym oraz środowiskowym gminy, realizatorzy i podmioty odpowiedzialne za wdrażanie niniejszej strategii będą dostosowywać oraz aktualizować wskazane w dokumencie mierniki wyznaczające stopień realizacji zamierzonych celów. W przypadku braku możliwości pozyskania danych bądź zmiany procedury statystycznej, realizator usunie wyodrębnione w procesie tworzenia dokumentu mierniki lub przekształci dany miernik.

Do określenia kluczowych procesów mogących mieć znaczenie dla aktualizacji mierników można uwzględnić poniższe pytania:

- Czy w pobliżu określonego działania możliwe jest zbieranie danych źródłowych?
- Kto lub co może dostarczyć takie dane?
- W jaki sposób możemy zbierać te dane, minimalizując koszty i błędy?
- Czy możliwe jest zbieranie dodatkowych danych dla dalszych analiz?

Jeżeli odpowiedź na któreś z powyższych pytań sprawi trudność, należy rozważyć aktualizację bądź ponowne sformułowanie miernika.

3. Kryteria oceny projektowanych mierników

Mierniki ocenia się w aspekcie ilościowym oraz jakościowym. Wyodrębnione na etapie tworzenia strategii mierniki ilościowe analizuje się w okresie średniookresowym oraz docelowym (tj. w roku 2024 oraz 2027).

Mierniki jakościowe, tj. stopień realizacji poszczególnych celów, trudności w ich realizacji określa się w corocznym raporcie o stanie gminy.

10.2. Ewaluacja

Ewaluacja stanowi systematyczne badanie Strategii Rozwoju poprzez oszacowanie jakości oraz wartości procesu i efektów wdrażania inwestycji oraz zadań publicznych zawartych w strategii (cele strategiczne).

Zaleca się działanie na rzecz ewaluacji według schematu:

Zlecenie ewaluacji

- zlecenie firmie zewnętrznej bądź przeprowadzenie procesu ewaluacji przez powołany do niej zespół we współpracy z jednostkami pomocniczymi.

Prowadzenie badań

- stworzenie raportu na podstawie zebranych wcześniej danych (monitoring strategii), który przedstawiać będzie analizę i ocenę wraz z wnioskami i rekomendacjami z wykonanych zadań zawartych w strategii.

Użycie badań

- wdrożenie rekomendowanych poprawek oraz zaleceń na podstawie wcześniej wysnutych wniosków oraz analiz.

Zakres ewaluacji danego dokumentu stanowi materiał empiryczny stanowiący podstawę do analiz i oceny trafności, skuteczności, efektywności, użyteczności, trwałości jak i spójności strategii rozwoju.

Zaleca się zlecenie ewaluacji zewnętrznym wykonawcom w celu obiektywnej oraz niezależnej oceny jej wykonania. Nie jest to jednak zabieg konieczny. Zakres i ocenę realizacji strategii może przeprowadzić powołany do tego zespół ekspertów. Jednakże, rekomenduje się w tym względzie pomoc ze strony zewnętrznych jednostek takich jak: mieszkańcy, podmioty gospodarcze, rolnicy, inwestorzy, jednostki pomocnicze (pracownicy biblioteki, M-GOPS-u, szkół, Sołtysi), którzy powinni brać udział w ocenie przeprowadzonych działań w ujęciu całościowym.

Dane monitoringowe powinny stanowić wstęp do realizacji ewaluacji strategii. Ewaluacja powinna służyć wskazaniu, dlaczego dane wskaźniki nie zostały zrealizowane, analizie wykonanych działań pod względem ich trafności i konieczności oraz ocenie pozytywnych i negatywnych skutków, które poprzedzały wykonane cele strategiczne (w tym operacyjne), w danym roku bazowym.

Zaleca się wykorzystanie metody ewaluacji *on-going*, która mówi o realizacji ewaluacji w trakcie wdrażania inwestycji (gdy jej użycie będzie zasadne i zajdzie taka potrzeba) lub gdy wystąpią problemy we wdrażaniu strategii, które należy poddać analizie. W danej sytuacji należy stworzyć raport zawierający kluczowe problemy, ukazując wskaźniki dostępne w corocznych raportach o stanie gminy oraz sposoby ich rozwiązywania. Co więcej, zaleca się również wykorzystanie metody *ex-post*, która określa realizację ewaluacji w momencie zakończenia planowanych działań lub na samym końcu ich realizacji. W danym przypadku, jako rok stworzenia podsumowującego raportu z przebiegu wdrażania i realizacji Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Skaryszew podaje się rok 2028. W danym przypadku należy stworzyć stosowne badanie (rekomenduje się badanie ankietowe), skierowanie do odbiorców strategii – mieszkańców, władz gminy, rolników, inwestorów, przedsiębiorców itp., które ma na celu podsumowanie istniejącego dokumentu, stworzenie wniosków, podsumowanie działań oraz dobrych praktyk na kolejne lata.

11. Ocena ryzyka

Ocena ryzyka realizacji Strategii Rozwoju stanowi element, który ciężko określić w jednoznaczny sposób. Możliwe jest jednak oszacowanie poszczególnych czynników mających większy bądź mniejszy wpływ na wdrażanie kierunków działań i celów strategicznych. Dlatego niezwykle istotnym aspektem przy implementacji strategii

rozwoju jest obserwacja wyszczególnionych sfer ryzyka, na podstawie przedstawionych wskaźników wynikających z monitoringu i wniosków płynących z ewaluacji.

W poniższej tabeli określono wewnętrzne oraz zewnętrzne ryzyka, które w sposób negatywny mogą wpłynąć na wdrażanie Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Skaryszew. Ich wielkość określono według stworzonej adekwatnie do potrzeb oceny ryzyka czterostopniowej skali.

Bardzo wysokie	Wysokie	Średnie	Niskie

W danej tabeli uwzględniono ryzyka wynikające bezpośrednio z analizy SWOT, która określa zewnętrzne uwarunkowania, wpływające również na wewnętrzne aspekty funkcjonowania gminy, które natomiast określono w dalszej części tabeli. Ocenę ryzyka przeprowadzono następująco:

Ryzyko zewnętrzne

Zwiększający się problem dostępu do opieki zdrowotnej wynikający z niewydolności służby zdrowia oraz odpływu lekarzy specjalistów do większych ośrodków miejskich.	
Zwiększenie dysproporcji pomiędzy poszczególnymi gminami powiatu radomskiego, wynikających z marginalizacji terenów wiejskich na skutek braku rozwoju funkcji usługowych, społecznych i gospodarczych na ich obszarze.	
Pogłębiające się negatywne skutki spowodowane pandemią COVID-19 hamujące rozwój gospodarczo-ekonomiczny.	
Zwiększające się bariery architektoniczne i komunikacyjne dla osób o ograniczonej mobilności, generujące np. problemy z dojazdem do miejsc użyteczności publicznej.	
Pogłębiający się problem braku tożsamości lokalnej wśród mieszkańców gminy , przede wszystkim wśród młodzieży oraz społeczność napływową.	

Pogłębianie się zaburzeń psychicznych w postaci zespołów depresyjno-lękowych w związku z pandemią COVID-19.	
Duży popyt na wykwalifikowanych pracowników i atrakcyjne warunki pracy poza granicami kraju oraz w większych ośrodkach miejskich.	
Wzrost bezrobocia w kraju związany z niepewną sytuacją ekonomiczną na rynku pracy.	
Zmniejszenie puli środków zewnętrznych na rozwój przestrzeni , w tym komunikacji oraz infrastruktury technicznej.	
Zwiększające się koszty modernizacji budynków.	
Wzrost opłat za odbiór odpadów komunalnych w związku ze wzrostem kosztów systemu gospodarowania odpadami.	
Pogłębiający się problem degradacji środowiska , w tym zanieczyszczenie powietrza oraz wód.	

Ryzyko wewnętrzne

Niewystarczająca ilość środków finansowych na realizację poszczególnych zadań.	
Nierzetelnie wykonywane zadania przez wykonawców zamówień publicznych.	
Niezgodności organów wykonawczych z organem stanowiącym.	
Trudność w pozyskiwaniu wykwalifikowanej kadry pracowniczej mogącej przyczynić się do realizacji strategii.	
Wystąpienie nagłych zjawisk mogących zagrozić bezpieczeństwu mieszkańców (klęski żywiołowe).	

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy jest jednym z najważniejszych dokumentów strategicznych w gminie, który warunkuje jej rozwój oraz funkcjonowanie. Jej zadaniem jest niwelowanie istniejących barier na rzecz wykorzystywania lokalnych atutów.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Skaryszew na lata 2021-2027 powstała w ścisłej współpracy z Urzędem Miasta i Gminy, w tym z Burmistrzem, Radą Miejską, pracownikami Urzędu, jednostkami pomocniczymi oraz Sołtysami. W proces tworzenia zaangażowano społeczność lokalną, wraz z lokalnymi liderami, przedsiębiorcami oraz organizacjami pozarządowymi.

Wszystkim zaangażowanym uczestnikom dziękujemy za aktywny udział w procesie tworzenia Strategii Rozwoju.

12. Spis rycin/wykresów

Rysunek 1. Miasto i gmina Skaryszew na tle województwa mazowieckiego	6
Rysunek 2. Atrakcje turystyczne w mieście i gminie Skaryszew	15
Rysunek 3. Obszary strategicznej interwencji wyodrębnione w gminie i mieście Skaryszew	41
Rysunek 4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej miasta i gminy Skaryszew	65
Wykres 1. Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1 tys. ludności w gminie Skaryszew na tle województwa mazowieckiego	8
Wykres 2. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w wybranych gminach regionu radomskiego w 2019 roku	10

We współpracy z Urzędem Miasta i Gminy Skaryszew

